

Istraživanje stavova opće populacije prema migrantima

Deković, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:379282>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Istraživanje stavova opće populacije prema
migrantima

Lucija Deković

Prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Zagreb, rujan, 2020.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad „*Istraživanje stavova opće populacije prema migrantima*“ i da sam njegoa autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Lucija Deković

Zagreb, rujan, 2020.

Istraživanje stavova opće populacije prema migrantima

Lucija Deković

Prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Socijalna pedagogija/ Odrasli

Sažetak:

Proteklih pedeset godina Europa doživljava konstantne promjene uzrokovane migracijom. Migracijski procesi sve su intenzivniji, podrijetlo migranata sve različitije, a izazovi koji se tiču migracija i integracija sve kompleksniji. Kako bi se mogle donositi kvalitetne migracijske politike te kako bi integracija imigrantskog stanovništva bila što uspješnija, potrebno je redovito provoditi istraživanja stavova javnosti i njihove informiranosti o temi migranata. Kao odgovor na spomenute potrebe, kreiran je ovaj rad čiji je temeljni ispitivanje stavova opće populacije prema migrantima. Specifičan cilj je utvrđivanje razlika i povezanosti stavova prema imigrantima i određenih socio-demografskih obilježja ispitanika te iskazane razine straha od kriminaliteta. Istraživanje je provedeno tijekom srpnja 2020. godine primjenom online upitnika uz korištenje metode snježne grude. Uzorak čini 476 ispitanika. Rezultati ovog istraživanja upućuju na to da postoje razlike u stavovima prema migrantima u s obzirom na različita socio-demografska obilježja ispitanika. Migrante kao društvenu, kulturološku i zdravstveno-ekonomsku prijetnju češće percipiraju muškarci, ispitanici koji se identificiraju desnom političkom orijentacijom, religiozni ispitanici, oni koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti te oni koji se u svom formalnom ili neformalnom obrazovanju nisu susreli s temom migranata. O odnosu stavova prema migrantima i strahu od kriminaliteta moguće je zaključiti da osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazuju negativnije stavove prema migrantima kao prema društvenoj prijetnji.

Ključne riječi: migranti, stavovi, strah od kriminaliteta

Public opinion research on attitudes towards migrants

Lucija Deković

Prof.dr.sc. Irma Kovčo Vukadin

Social pedagogy/ Adults

Summary:

In the last fifty years, Europe has been under constant change caused by migration. Migration processes are getting more and more intense, the origin of migrants more diverse, and challenges connected with migration and integration more complex. It is necessary to conduct public opinion and public awareness research so quality migration policies can be made and so the integration of migrants would be as successful as possible. As a contribution to understanding public opinion about migrants, this research was conducted - with a specific objective to determine the connection between opinions towards migrants and specific social-demographic characteristics of data subjects and their declared level of fear of crime. The research has been carried out during July of 2020. through an online questionnaire using the „snowball“ method. Sample was formed by 476 respondents. The results of this research indicate that there are differences between attitudes towards migrants regarding different social-demographic characteristics of respondents. Migrants are more often seen as a social, cultural, and health-economic threat by males, people of right political orientation, religious people, those who consider religiosity more important, and those that didn't come into contact with the subject of migrants during their formal or informal education. When focusing on the relationship between attitudes towards migrants and fear of crime, it is possible to conclude that people who report a greater fear of crime perceive migrants as a social threat more often.

Key words: migrants, attitudes, fear of crime

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
1.1 Migracije i srodni pojmovi	3
1.2 Povijest migracija i migracijskih politika u Hrvatskoj	6
1.3 Integracija	7
1.4 Čimbenici koji utječu na stavove javnosti	8
1.5 Strah od kriminaliteta i modeli straha od kriminaliteta	10
2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA	15
3. METODA.....	18
3.1 Cilj i svrha istraživanja	18
3.2 Istraživačka pitanja i hipoteze	18
3.3 Uzorak.....	19
3.4 Instrument	20
3.5 Način prikupljanja i obrade podataka	21
3.6 Etički aspekti istraživanja.....	21
4. REZULTATI.....	22
4.1 Deskriptivna analiza	22
4.2 Razlike u stavovima prema migrantima s obzirom na socio-demografska obilježja	27
4.3 Povezanost između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima	37
5. RASPRAVA.....	39
6. ZAKLJUČAK	42
7. LITERATURA.....	44

1. UVOD

Proteklih pedeset godina Europu karakterizira povećana etnička i kulturna raznolikost društava koja je posljedica mnogobrojnih migracija (Lalić Novak i Giljević, 2019). Migracijski procesi sve su intenzivniji te se Europa trenutno suočava s najvećom izbjegličkom krizom od Drugog svjetskog rata (De Coninck, 2019; Conti i sur., 2019). Doseljavanje pa čak i sam prolazak migranata, izbjeglica ili tražitelja azila iz zemalja Azije i Afrike prema zemljama zapadne Europe, potaknuo je javne rasprave, ali i istraživanja o odnosu prema navedenim skupinama zbog njihovih etničkih i kulturnih specifičnosti (Kalebić Maglica i sur., 2018). S obzirom na različito podrijetlo novih migranata; etničko, vjersko te sociokulturno, izazovi koji se tiču migracija i integracija sve su kompleksniji (Castles i sur., 2014; prema Gregurović, 2020).

Prema podacima Međunarodne organizacije za migracije (IOM) 2017. godine u svijetu je zabilježeno 257,7 milijuna migranata. Ista organizacija procjenjuje da će do 2050. godine biti oko 405 milijuna migranata u svijetu (Vurnek i sur., 2018). Što se tiče područja Europe ne postoje točni podaci, ali Vurnek i sur. (2018) navode da prema nekim procjenama Europola između 400 000 i 500 000 nezakonitih imigranata godišnje uspije ući na teritorij Europske unije. U izvještaju Eurobarometera (2018) procijenjeno je da je oko 37 milijuna ljudi koji trenutno borave na području Europske unije zapravo rođeno izvan njenih granica, što čini 7% populacije Europske unije. U Republici Hrvatskoj taj postotak iznosi 11,3% (Special Eurobarometer, 2018). Iznimno je važno istaknuti masovna migrantsko-izbjeglička kretanja 2015. i 2016. godine (tzv. izbjeglička kriza), koja su okarakterizirana izrazito povećanim brojem imigranata koji dolaze na područje Europe zbog ratnih zbivanja i kršenja ljudskih prava na području Afrike i Bliskog Istoka. Samo 2015. preko milijun ljudi došlo je u Europu prelaskom Mediteranskog mora; što je ogromna razlika u odnosu na 2014. (250 000 ljudi) i 2013. (60 000) (Conti i sur., 2019). Najveći broj izbjeglica dolazi s područja Sirije, Afganistana, Sudana i Južnog Sudana, Somalije i Irana, odnosno iz ratom zahvaćenih područja (Vurnek i sur., 2018). Nakon perioda 2015. i 2016., kojeg karakterizira iznimno intenzivan rast broja migranata, situacija se još uvijek nije u potpunosti stabilizirala. Štoviše, neki izvori govore o stagniranju broja (ilegalnih) imigranata te o promjenama njihovih ruta, što posljedično dovodi i do povećanja broja imigranata na određenim područjima. Tako je u Hrvatskoj u 2018. godini broj nezakonitih prelazaka državne granice povećan za 70,7 % u

odnosu na 2017. godinu iznoseći tako 8 207 nezakonitih prelazaka državne granice (NCP EMN-a Hrvatska, 2019). Europske su zemlje pa tako i Hrvatska sada suočene s brojnim humanitarnim i integracijskim izazovima (Castles i sur., 2014; prema Gregurović, 2020).

Iako je Hrvatska prvenstveno zemlja tranzita, kako kroz povijest tako i u kontekstu još uvijek aktualne humanitarne krize u Europi, javni interes hrvatskog stanovništva za ova pitanja javlja se 2015. godine, posebno u rujnu kada su izbjeglice počele dolaziti na teritorij Republike Hrvatske (Baričević i Koska, 2017). Istina je da Hrvatsku obilježava demografska depopulacija i emigracija hrvatskog stanovništva prema zemljama zapadne Europe, no važno je istaknuti da se bilježi trend povećanja broja migranata koji se trebaju integrirati u hrvatsko društvo (Lalić Novak i Giljević, 2019). Obzirom da su mišljenja javnosti o migrantima koji dolaze iz ratom pogođenih područja Bliskog Istoka i Afrike sve polariziranija (Leeper, 2014; prema De Coninck, 2019), te da dolazi do snažnog porasta konzervativnih stavova i islamofobije u Europi (Crawley 2005; Finney 2005; prema Baričević i Koska, 2017), povećava se važnost proučavanja stavova javnosti. Rezultati takvih istraživanja doprinose kreiranju i implementaciji kvalitetnih migracijskih politika i posljedično uspješnoj integraciji migrantskog stanovništva (Kalebić Maglica i sur., 2018). Nekad se migracijske politike (re)koncipiraju na državnoj razini (mjere koje poduzimaju vlade pojedinih država), a često tu ulogu preuzimaju i nadležne institucije Europske unije (Čačić-Kumpres i sur., 2012). Bez obzira na nositelje navedenih akcija, migracijske politike potrebno je konstantno revidirati, u skladu s dinamičnim promjenama u migracijskim procesima (Čačić-Kumpres i sur., 2012). Važno je napomenuti da integracija ne ovisi samo o odredbama tih politika, već i o spremnosti imigranata da sudjeluju u tom procesu (i individualno i grupno), ali i o stavovima i predrasudama domaćega stanovništva prema imigraciji i imigrantima (Portes i Rumbaut, 2006; prema Čačić-Kumpres i sur., 2012).

Iako se antiimigracijski stavovi uglavnom vežu za konzervativnije stanovništvo, nedavna istraživanja pokazuju da su protuimigracijski stavovi i u liberalnim demokracijama u porastu (Hainmueller i Hopkins, 2014; prema Baričević i Koska, 2017). U prilog rastućim potrebama za istraživanjima stavova i informiranosti javnosti, pogotovo na području Hrvatske, govori i podatak o informiranosti stanovništva o pitanjima imigracije i integracije. Na području cijele Europske unije (istraživanjem je obuhvaćeno 28 država članica) u prosjeku 37% ispitanika smatra da su dobro informirani o pitanjima imigracije i integracije, dok u Hrvatskoj taj broj iznosi tek 18% (TNS Political & Social network, 2017; prema Special Eurobarometer, 2018). Nadalje, vijesti u medijima koje prikazuju migrante kao prijetnju europskom načinu života, ekonomski i socijalni teret društvu te pretjerano

povezivanje migranata s kriminalnim aktivnostima doprinijele su porastu ksenofobičnih i islamofobičnih stavova u Europi (De Coninck, 2019), a time i negativnih stavova prema imigrantima. Korak dalje u analizi trenutnih društveno-političkih odnosa u Europi ide Andjelic (2019) koji smatra da zbog rastućeg utjecaja nacionalističke retorike i ideologije koje stavljaju fokus na očuvanje države i uklanjanje potencijalnih sigurnosnih prijetnji države (nebitno je li prijetnja stvarna ili samo percipirana), nacionalne manjine postaju žrtve diskriminacije (kako one koje tek ulaze u države Europske unije, tako i one koje su tu već tradicionalno nastanjene) te se njihova ljudska prava dovode u pitanje (Andjelic, 2019).

Lalić Novak i Giljević (2019) navode da u idućem razdoblju možemo očekivati porast broja migranata u Hrvatskoj i to u nekoliko kategorija. Jednu od kategorija čine imigranti kao državljani trećih zemalja koji će u Republiku Hrvatsku dolaziti u okviru radnih migracija, zatim kao državljani trećih zemalja koji će u Hrvatsku dolaziti u okviru obveza koje je Hrvatska preuzela u odnosu na zbrinjavanje izbjeglica u sklopu kvota Europske unije, a treću skupinu čine oni koji dolaze u okviru obveza koje proizlaze iz poštivanja ustavne obveze na pružanje utočišta osobama koje su proganjane u svojim zemljama podrijetla. Obzirom na navedeno, nije za očekivati da će broj imigranata u Republici Hrvatskoj padati pa čak ni stagnirati, nego upravo suprotno. U skladu s tim potrebno je redovito provoditi istraživanja stavova javnosti i njihove informiranosti kako bi se mogle donositi kvalitetne migracijske politike te kako bi integracija imigrantskog stanovništva bila što uspješnija. Upravo je doprinos razumijevanju stavova prema migrantima i svrha ovog rada.

1.1 Migracije i srodni pojmovi

Kroz povijest ljudskog razvoja sva razdoblja obilježena su migracijama različitog tipa, a u velikom broju slučajeva upravo migracije najavljuju početak društvenog napretka (Vurnek i sur., 2018). Definicije migracije su brojne, a brojni su i kriteriji prema kojima ih razlikujemo. Obzirom da svaka disciplina posebno naglašava dimenzije važne za njen pristup proučavanju migracija, prilikom definiranja pojma migracije potreban je multidisciplinarni i interdisciplinarni pristup (Vurnek i sur., 2018). Najjednostavnije rečeno, migracija je kretanje u prostoru i vremenu (Friganović, 1989). Ipak, ta definicija ne zadovoljava velik broj autora te se danas pojam migracije najčešće odnosi na promjenu mjesta u kojem se živi (Kalebić Maglica i sur., 2018). Iako latinski korijen riječi migrare sugerira preseljenje, seljenje, seobu (Anić i dr., 2002; prema Vurnek i sur., 2018), samo mijenjanje mjesta ili lokaliteta danas se

ne određuje kao migracijski čin, odnosno migracija nije puka mobilnost u prostoru. Kako bi se ta dva pojma razlikovala, nužno je uvesti varijablu promjene. Mijenjajući prostor pojedinac mijenja i društveni status, kako u sredini u koju dolazi, tako i iz sredine iz koje odlazi (Vurnek i sur., 2018). Ukoliko migracije želimo smatrati društvenim činom, moraju se zadovoljiti određeni kriteriji: 1) migracija je uvijek kretanje preko administrativne granice, bilo da se radi o unutarnjim ili vanjskim migracijama; 2) trajnog je ili trajnijeg karaktera, 3) migracija podrazumijeva prepoznatljivu društvenu promjenu za pojedinca koji migrira (Jackson, 1986; prema Vurnek i sur., 2018).

Kada govorimo o kriterijima distinkcije, Vurnek i sur. (2018) migracije dijele na: 1) zakonite ili slobodne migracije, prisilne migracije u strahu od progona ili zbog straha od kršenja ljudskih prava i nezakonite migracije, koje se odnose na nedopuštene prelaskе granica; 2) prema prostornoj udaljenosti na lokalne, regionalne, unutardržavne ili međunarodne; 3) pojedinačne ili grupne. Kalebić Maglica i sur. (2018) migracije razlikuju s obzirom na uzrok/kauzalnost, domet/distancu i trajanje/interval. Navedenima Friganović (1989) pridodaje i (ne)dobrovoljnost i (ne)organiziranost. Slično tome Gregurović (2020) migracije razlikuje prema motivima (ekonomske ili neekonomske), trajnosti (trajne ili privremene), regularnosti (regularne ili neregularne) i dobrovoljnosti (dobrovoljne ili nedobrovoljne). Ista autorica ističe da su mnoge države istodobno zahvaćene migracijskim kretanjima te da su zemlje podrijetla migranata sve raznolikije. Posljedično, većina zemalja suočena je s različitim tipovima migracija, kako regularnim (radne migracije, migracije studenata, umirovljeničke migracije, spajanje obitelji i dr.) tako i neregularnim (nezakoniti ulazak, nezakoniti boravak i nezakoniti rad migranata).

Najširi pojam na razini pojedinca kojeg većemo uz migracije je pojam migranta. Prema definiciji IOM-a *migrant* je svaka osoba koja se kreće ili je prešla međunarodnu granicu, ili napušta svoje uobičajeno mjesto stanovanja unutar svoje države, bez obzira na (1) pravni status osobe; (2) je li kretanje dobrovoljno ili prisilno; (3) uzroke pokreta; ili (4) duljinu boravka (UNCHR, 2018). Razlozi zbog kojih migranti napuštaju svoje zemlje često su egzistencijalne prirode kao što su ekstremno siromaštvo, glad, prirodne nepogode... Suvremeni međunarodni migracijski tokovi izrazito su mješoviti i obuhvaćaju razne kategorije dobrovoljnih (prinudnih) i nedobrovoljnih (prisilnih) migranata. Za razliku od dobrovoljnih migranata, nedobrovoljni su prisiljeni napustiti vlastitu državu zbog sukoba, progona ili nekih drugih razloga (Koser, 2007; prema Kalebić Maglica i sur., 2018). Tako postoje i zakonske razlike ovisno o (pretpostavljenim) motivima migranata te prava i obveze koja dolaze s istima. Jedan od medijski najprisutnijih pojmova vezanih uz migracije

zasigurno je pojam izbjeglice. On je postao aktualan nakon Drugog svjetskog rata te je službeno definiran 1951. godine kada je usvojena Konvencija Ujedinjenih naroda o statusu izbjeglica (UNHCR, 2009). Prema navedenom dokumentu *izbjeglice* su osobe koje su napustile svoje zemlje porijekla zbog osnovanog straha od progona, sukoba, općeg nasilja ili drugih okolnosti koje su ozbiljno narušile javni poredak i kojima je, kao rezultat toga, potrebna međunarodna zaštita. Slično tome *interno raseljene osobe* također bježe zbog istih razloga kao i izbjeglice (oružani sukobi, opće nasilje, kršenja ljudskih prava), no pritom ne prelaze granice svoje države u potrazi za utočištem. Ostanom u svojoj domicilnoj zemlji, pravno ostaju pod zaštitom svoje vlade, čak i u slučajevima kada je ona odgovorna za uzroke njihovog bježanja. Obzirom da ostaju državljani te iste zemlje, zadržavaju sva svoja prava i pravo na zaštitu prema zakonima o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu (UNHCR, 2009). Izbjeglice imaju pravo traženja azila. Ukoliko se procijeni da je strah od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja opravdan te osoba ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta i nalazi se izvan njenih granica, tražitelju će se priznati azil (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, 2015). Ukoliko tražitelj ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, ali postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde (prijetnja smrtnom kaznom ili smaknućem, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje te ozbiljna i individualna prijetnja životu civilnog stanovništva zbog proizvoljnog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba) te osoba zbog takvog rizika ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje, tražitelju će se priznati *supsidijarna zaštita* (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, 2015). *Tražitelj azila* je pojedinac koji je zatražio međunarodnu zaštitu, ali čiji zahtjev za statusom izbjeglice (supsidijarnom zaštitom) još nije odobren (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, 2015).

Vezano uz pojmove migranata i izbjeglica, De Coninck (2019) navodi kako su mediji i političari, uslijed povećane nesigurnosti dolaskom pridošlica, htjeli odvojiti legitimne od nelegitimnih useljenika upotrebom socijalnih konstrukata kao što su „migranti“ i „izbjeglice“. Ističe da je realnost puno kompleksnija i smatra ovu podjelu arbitrarnom, no istovremeno naglašava zakonsku i socijalnu težinu koja dolazi s navedenim definicijama te njihov utjecaj na javno mnijenje. Navedenu tanku liniju između pojmova „migranata“ i „izbjeglica“ De Coninck (2019) opisuje na primjeru stanovništva koje seli iz Afganistana zbog posljedica ratnih zbivanja koja traju od 2001. Ističe kako je udio odobrenih zahtjeva za azilom pao sa

68% u 2015. na 33% u 2016. Uzrok tome vidi u procjeni Afganistana kao sigurne zemlje koja je donesena 2014. godine nakon što je procijenjeno da su šanse da osoba postane žrtvom oružanog sukoba u Afganistanu 0.0074%. Navedeni slučaj pokazuje da je definicija „izbjeglice“ zapravo vrlo promjenjiva, ovisna o kontekstu i pojmu države i državljanstva (Gauci i sur., 2015; Sajjad 2018; prema De Coninck, 2019). S obzirom na poteškoće klasificiranja migrantskih skupina, u istraživačkom dijelu ovog rada koristit će se termin „migranti“ kao nadpojam koji obuhvaća izbjeglice, azilante, tražitelje azila i osobe pod supsidijarnom zaštitom.

1.2 Povijest migracija i migracijskih politika u Hrvatskoj

Povijesno gledano Hrvatska je poznata kao zemlja emigracije, a ne imigracije, uz iznimke razdoblja nakon Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata (Čačić-Kumpres i sur., 2012; Baričević i Koska, 2017). Tome svjedoči i činjenica da se u razdoblju od 1900. do 2001. godine s prostora današnje Republike Hrvatske iselilo oko 2,3 milijuna osoba (Nejašmić, 2014). Iako je emigracija prilično kontinuirana kroz Hrvatsku povijest, najznačajnija razdoblja dokumentiranih imigracija svakako se odnose na 1990-te godine te veliku izbjegličku krizu.

Početak devedesetih Hrvatska je doživjela specifičnu razvojnu etapu, obilježenu ratom, tranzicijskim teškoćama i nepovoljnim demografskim kretanjima (Nejašmić, 2014). Iako se migracijski gubitci kao posljedica rata procjenjuju na preko 500 000, vjeruje se da je oko 200 000 stanovnika uselilo na područje Republike Hrvatske između 1991. i 2001. godine (Nejašmić, 2014). Iako je sustav zbrinjavanja prognanika i izbjeglica već 1990-ih godina poznao četiri pravno-statusne kategorije migranata: prognanike, povratnike, izbjeglice i izbjeglice u tranzitu (Esterajher, 2015); od 1990-ih do danas u imigracijskim politikama Republike Hrvatske prisutan je restriktivan pristup imigraciji, s naglaskom na politike povratka hrvatske dijaspe i istovremenim zanemarivanjem politika integracije (Anderson i dr. 2017; prema Baričević i Koska, 2017).

Nakon što je Hrvatska kao preduvjet za članstvo u Europskoj uniji 2001. potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, počele su se sustavno razvijati politike izbjegličke zaštite. Prvi Zakon o azilu donesen je 2003., a stupio je na snagu u srpnju 2004. (Benčić i sur., 2006). Iako je Hrvatska usvojila većinu mjera Europskog zajedničkog sustava azila (CEAS) i zadovoljila kriterije članstva Europske unije, problem ostaje u primjeni istih,

posebno kada govorimo o politikama i praksama integracije izbjeglica (Vidović 2013; prema Baričević i Koska, 2017). U prilog tome govori činjenica da oko 80% tražitelja azila još uvijek napušta teritorij Republike Hrvatske prije kraja procesa (Barberić 2015; prema Baričević i Koska, 2017), a Hrvatska i dalje većinom ostaje zemlja tranzita za tražitelje azila i izbjeglice. Od 2006. godine kada je odobren prvi azil pa do kraja 2018. u Hrvatskoj je međunarodna zaštita priznata za (samo) 750 osoba (Lalić Novak i Giljević, 2019).

Većinu Europe pa tako i Hrvatsku, 2015. i 2016. godinu obilježila je izbjegličko-migrantska kriza. U početku se u Hrvatskoj doživjela slično kao i kriza s početka 1990-ih te je naglasak bio na humanitarnom aspektu i empatiji građana i predstavnika javnih vlasti, no s vremenom počela su se javljati brojna pravno-statusna, organizacijska, financijska, zdravstvena, unutarpolitička i vanjskopolitička te sigurnosna pitanja (Esterajher, 2015). Za razliku od ratno-izbjegličke krize 1990-ih aktualna izbjeglička kriza ima puno veće globalne dimenzije. Zemlje iz kojih stižu izbjeglice i migranti znatno su brojnije, kriza je dugotrajnija, postoje veće jezične, kulturne i vjerske razlike između imigranata i domicilnog stanovništva, a zemlje primateljice uz konstantan priljev izbjeglica i migranata prolaze kroz godine recesije i usporenog rasta (Esterajher, 2015). Iako je najznačajniji priljev dokumentiran 2015. i 2016. kad je broj imigranata na područje Republike Hrvatske dnevno znao iznositi i preko 10 000 osoba (IOM 2015; prema Esterajher, 2015) i dalje se očekuje porast broja migranata u Hrvatskoj, u okviru radnih migracija i obveza koje Hrvatska ima u odnosu na zbrinjavanje izbjeglica od strane Europske unije, ali i u okviru obveza koje proizlaze iz poštivanja ustavne obveze na pružanje utočišta osobama koje su proganjane u svojim zemljama podrijetla (Lalić Novak i Giljević, 2019).

1.3 Integracija

Kao što je već spomenuto, integracija imigranata jedan je od ključnih problema koje svaka država primateljica treba adresirati, posebice u okviru izbjegličke krize. Najopćenitija definicija integracije je ona u kojoj se integracija smatra procesom u kojem imigranti postaju prihvaćeni dio društva (Penninx, 2007; prema Gregurović, 2020). Konkretnije, integraciju možemo definirati i kao proces uključivanja i prihvaćanja imigranata u glavne institucije, odnose i položaje u društvu primitka, ali i kao posljedicu racionalnih odgovora aktera na društveno okruženje (Esser, 2004, prema Gregurović, 2020). Lalić Novak i Kraljević (2014) idu korak dalje i integraciju definiraju kao proces sudjelovanja imigranata u temeljnim

strukturnim područjima društva države primateljice i identifikacije imigranata s tim društvom. Moguće je zaključiti da u procesu integracije i migranti i društvo primitka imaju aktivnu, međusobno nadopunjujuću ulogu (Gregurović, 2020). Obzirom da je integracija dvosmjernan proces, obje strane imaju određena prava i obveze. Obveze imigranata uključuju prilagodbu standardima i vrijednostima društva države primateljice bez da se pojedinci odriču vlastitog kulturnog identiteta te aktivno sudjelovanje u samom procesu integracije, dok je obveza države primateljice osiguravanje formalnih prava imigrantima za sudjelovanje u gospodarskom, kulturnom, socijalnom i civilnom životu zajednice (Benčić i sur., 2006; Lalić Novak i Kraljević, 2014). Iste autorice napominju da uspješna integracija ovisi o dva osnovna uvjeta: spremnosti na integraciju među migrantima, ali i spremnosti na prihvaćanje migranata među domaćom populacijom. Kada govorimo o integraciji na strani država primateljica nužno je istaknuti pojam integracijske politike. To je javna nacionalna politika koja određuje ciljeve, principe, sudionike i aktivnosti integriranja stranaca i izbjeglica u receptivno društvo (Benčić i sur., 2006).

Prethodno je spomenuto kako je jedno od prava migranta da zadrži vlastiti kulturni identitet i činjenica je da se ne mogu zanemariti kulturne razlike između domaćeg stanovništva i imigranta. Iako se s jedne strane različitost migranata može doživljavati kao smetnja uključivanju i integraciji u društvo primitka, s druge strane upravo se ta razlika smatra neophodnom za razvoj i napredak društva (Gregurović, 2020). Obzirom na nepovoljnu gospodarsku situaciju, porast islamofobije i nacionalističkih stavova u Europi te velik broj migranata koji kontinuirano stižu na područje Europske unije; bez dobro kreiranih i implementiranih integracijskih politika budućnost odnosa između domicilnog stanovništva i migranata je zabrinjavajuća.

1.4 Čimbenici koji utječu na stavove javnosti

Conti i sur. (2019) smatraju da čimbenike koji utječu na stavove prema imigraciji (pa tako i imigrantima) možemo podijeliti u 5 skupina: 1) uloga identiteta, 2) individualna ideološka orijentacija, 3) ekonomski interesi i stanje nacionalne ekonomije, 4) broj migranata na nekom području i način socijalizacije s domaćim stanovništvom, 5) osobna obilježja i vrijednosti.

Istraživanja pokazuju da su protuimigracijski stavovi u europskim demokracijama u porastu, a Baričević i Koska (2017) smatraju da se najveći dio negativnih stavova može

objasniti doživljajem kulturološke, sigurnosne i ekonomske prijetnje. *Kulturološka prijetnja* je strah od ugroze domaće kulture, uvjerenje da se useljenici ne mogu ili ne žele integrirati te osjećaj ugroženosti od percepcije brojnosti useljenika. *Sigurnosna prijetnja* označava strah pojedinca za vlastitu sigurnost ili sigurnost države. *Ekonomska prijetnja* označava strah od pritiska na tržište rada i socijalni sustav. Veća percepcija prijetnje kod pojedinaca rezultira negativnijim stavovima pa se tako porastom broja useljenika, porastom terorizma i straha od terorizma te porastom ekonomske nesigurnosti povećava broj negativnih stavova prema imigrantima (Baričević i Koska, 2017; Čačić-Kumpres i sur., 2012).

Iako na stavove javnosti prema migrantima utječu već spomenuti čimbenici, Čačić-Kumpres i sur. (2012) navode kako je možda najznačajniji prediktor na razini pojedinca percepcija imigrantske prijetnje koju je moguće proučavati kao realan aspekt prijetnje i simbolički, odnosno kulturni aspekt. *Realna prijetnja* odnosi se na sukob oko resursa između imigranata i pripadnika društva primitka. Ukoliko članovi društva primitka smatraju da su im ugroženi interesi ili vjeruju da im pripada ekskluzivno pravo na iskorištavanje resursa na koje pretendiraju i imigranti, javlja se osjećaj ugroženosti koji dovodi do razvoja negativnih stavova (prema imigrantima) (Quillian, 1995; McLaren, 2003; Sniderman, Hagendoorn i Prior, 2004; Kessler i Freeman, 2005; Halperin, Canetti-Nisim i Pedahzur, 2007; prema Čačić-Kumpres i sur., 2012). Negativni stavovi mogu se intenzivirati u nepovoljnim gospodarskim situacijama ili u slučajevima povećanja broja imigranata koji se natječu oko resursa. Osim sukoba oko resursa, realna prijetnja može se odnositi i na sukob oko društvenih položaja uz koje dolazi određena ekonomska i politička moć (Čačić-Kumpres i sur., 2012; Župarić-Iljić i Gregurović, 2013). Navedeni autori smatraju kako je važno istaknuti da brojna istraživanja navode da negativnije stavove često iskazuju slabije obrazovani pojedinci, što se u okviru opisane teorije može objasniti na način da su ti pojedinci češće socijalno i ekonomski ugroženi te se češće nalaze u situacijama da se moraju natjecati s imigrantima za poslovne prilike (slabije plaćeni i nepoželjni poslovi). *Simbolička prijetnja* povezana je s normama, simbolima, vrijednostima i ostalim kulturnim obilježjima. Nerijetko pripadnici društva primitka pridaju veću važnost navedenim obilježjima nego osobnim interesima i resursima (McLaren, 2003; Sniderman, Hagendoorn i Prior, 2004; Kessler i Freeman, 2005; Canetti i dr., 2009; prema Čačić-Kumpres i sur., 2012). Simbolička prijetnja često se veže i uz osjećaj superiornosti kulture domicilnog stanovništva u odnosu na imigrantsku kulturu, čija je posljedica društveno isključivanje imigranata (Čačić-Kumpres i sur., 2012). Bez obzira na to radi li se o imaginarnoj ili stvarnoj prijetnji, često se ove dvije vrste percipirane prijetnje promatraju zajedno kao čimbenici koji dovode do osjećaja ugroze, negativnih stavova pa čak

i diskriminacije prema imigrantima (Stephan, Ybarra i Bachman, 1999; prema Župarić-Iljić i Gregurović, 2013).

Percepciju simbolične prijetnje možemo povezati s *teorijom socijalnog identiteta*. Pobornici te teorije smatraju da ljudi češće promišljaju o sebi samima i drugima u obliku socijalnih kategorija nego kao o jedinstvenim pojedincima. To dovodi do pozicioniranja sebe i drugih na određenu poziciju u društvenoj hijerarhiji. Položaj u društvenoj hijerarhiji pak ovisi o vrijednostima koje pridajemo sebi, grupi kojoj pripadamo i drugim grupama ljudi oko nas. Ljudi su spremniji pridavati pozitivna obilježja članovima grupe kojoj i sami pripadaju te negativne karakteristike grupama kojih nisu dio (van Klinger i sur., 2015; prema De Coninck, 2019). Glavna kritika ove teorije je zanemarivanje rase i predrasuda kada se govori o društvenim skupinama i pozicioniranju istih (Billig, 2002; prema De Coninck, 2019).

Kada govorimo o čimbenicima na razini pojedinca, važno je spomenuti *teoriju socijalnog kontakta*, prema kojoj ostvaren osobni kontakt između pripadnika različitih etničkih grupa smanjuje negativne stavove jednih prema drugima (Bratt, 2002; Ervasti, 2004; prema Župarić-Iljić i Gregurović, 2013).

Ukoliko se vratimo na makrosocijalnu razinu, uz već spomenute ekonomske i kulturološke čimbenike, u novije vrijeme pri objašnjavanju (negativnih) stavova prema imigrantima, određeni autori naglasak stavljaju na ulogu medija. De Coninck (2019) tako smatra da su vijesti u medijima koje prikazuju imigrante kao prijetnju europskom načinu života, ekonomski i socijalni teret društva te pretjerano naglašavanje uloge imigranata u kriminalnim aktivnostima doprinijeli recentnom porastu ksenofobičnih i islamofobičnih stavova u Europi.

Iz svega navedenog, moguće je zaključiti da su čimbenici koji djeluju na stavove javnosti brojni kako na široj društvenoj razini, tako i na razini pojedinca.

1.5 Strah od kriminaliteta i modeli straha od kriminaliteta

Iako je proučavanje straha od kriminaliteta započelo još u šezdesetim godinama prošlog stoljeća kada su se u Velikoj Britaniji i SAD-u počele sustavno provoditi nacionalna istraživanja kriminaliteta kroz anketiranje stanovništva, do današnjeg dana ne postoji jedinstvena definicija straha od kriminaliteta (Meško i Farrall, 1999; Doležal, 2009; Ercegovac, 2014). Jednu od najranijih definicija straha od kriminaliteta iznijeli su Ferraro i LaGrange (1987; prema Doležal, 2009) definirajući navedeni strah kao negativnu

emocionalnu reakciju koja je prouzrokovana kriminalitetom ili simbolima povezanim uz kriminalitet. Vidljivo je da navedeni autori prilikom definiranja straha od kriminaliteta naglasak stavljaju na emocije, no glavna je kritika ove definicije nemogućnost razlikovanja straha od kriminaliteta od ostalih emocija koje mogu biti posljedica kriminaliteta ili prateće simbolike kao što su tuga, ljutnja ili očaj (Doležal, 2009).

Kasnije Ferraro (1995; prema Doležal, 2009) uvodi termin procjene rizika od viktimizacije i razlikuje ga od termina straha od kriminaliteta. Za razliku od straha od kriminaliteta koji navedeni autor određuje kao emociju, *procjena rizika* je kognitivni proces u kojem pojedinac percipira određenu situaciju potencijalno opasnom. Opasnost ne mora biti realna, no osoba vjeruje da je moguća ugroza vlastite dobrobiti ili materijalnog gubitka (Ercegovac, 2014). Slično navedenom Robinson (1998; prema Doležal, 2009) strah od kriminaliteta također smatra emocijom, odnosno realnim ili imaginarnim osjećajem o mogućoj povredi. Procjenu vjerojatnosti da će se navedena povreda zaista i dogoditi naziva procjenom rizika. Warr (2000; prema Ercegovac, 2014) također zaključuje da se pojmovi straha od kriminaliteta i procjene rizika ne smiju izjednačavati te smatra da je percipirani rizik svojevrsna posljedica straha od kriminaliteta. Sam strah od kriminaliteta smatra reakcijom na procjenu stanja u okolini. Ukoliko osoba procijeni određenu situaciju opasnom javljaju se emocije poput nemira ili strepnje, a te emocionalne reakcije Warr naziva strahom od kriminaliteta.

Određeni broj autora smatra da strah od kriminaliteta čini kombinacija kognitivnih i emocionalnih aspekata, odnosno da i percepcija rizika i emocionalne reakcije zajedno dovode do zabrinutosti oko vlastite viktimizacije koju smatraju strahom od kriminaliteta (Rountree 1998; prema Doležal, 2009). Maxfield (1984; prema Doležal, 2009) promatra strah od kriminaliteta na sustavnoj razini te smatra da je bitno napraviti distinkciju između osobne procjene opasnosti (razina pojedinca) te opće zabrinutosti oko kriminaliteta (društvena razina).

Do zaključka da se mjerenje straha od kriminaliteta može svesti na tri koncepta unutar tog samog pojma došli su Ferraro i LaGrange (1987; prema Ercegovac, 2014). Navedena tri koncepta odnose se na 1) kognitivnu procjenu (evaluaciju), 2) stupanj zabrinutosti (vrijednosti), 3) emocije. Iako većina autora strah od kriminaliteta definira kao emocionalnu reakciju uzrokovanu kriminalitetom te ga razlikuju od procjene rizika, vrijednosti i ponašanja, odnosno konkretnih djela prouzrokovanih navedenim osjećajem (Doležal, 2009), neki autori naglasak stavljaju na ponašajne komponente straha od kriminaliteta kao što su izbjegavajuća ili samozaštitna ponašanja (Skogan, 1987; Greve, 1998; prema Doležal, 2009).

Obzirom da strah od kriminaliteta ovisi o karakteristikama vremena i mjesta, ali i znanstvenom diskursu u određenom vremenu (Vanderveen, 2006; prema Ercegovac, 2014), s promjenama u razumijevanju emocija javlja se i promjena u definiranju straha od kriminaliteta. Istraživanja s početka 2000-ih definiraju emocije kao afektivna stanja koja se sastoje od fizioloških, ponašajno-ekspresivnih i subjektivnih komponenti (Gabriel i Greve, 2003; prema Doležal, 2009). U skladu s time strah od kriminaliteta se sastoji od individualne kognitivne percepcije o mogućem ugrožavanju (procjene rizika), afektivnog doživljaja te poticaja za poduzimanje akcije (motiv) (Doležal, 2009).

Brojni se istraživači slažu kako je strah od kriminaliteta iznimno značajna tema kada govorimo o dobrobiti društva, a neki idu toliko daleko da smatraju da je strah od kriminaliteta trenutno veći problem nego kriminalitet sam po sebi (Hale, 1992, Bennett 1990 and Warr 1984; prema Meško i Farrall; 1999). Kako bi mogli bolje objasniti strah od kriminaliteta, istraživači su počeli razvijati različite teorijske modele. Iako je strah od kriminaliteta proučavan kroz perspektive raznih disciplina poput kriminologije, sociologije, geografije i psihologije, u prvim modelima straha od kriminaliteta, naglasak je bio na sociološkim i socio-demografskim čimbenicima (van der Wurff i sur., 1989; Meško i Farrall; 1999).

Jedan od modela koji objašnjava strah od kriminaliteta je *model socijalne kontrole*. Nedostatkom socijalne kontrole u društvu ili susjedstvu javljaju se kriminalitet, osjećaji neuljudnosti i razjedinjenosti. Oni dovode do pojave socijalnih (psi luralice, prosjaci, bande) i fizičkih znakova (prazne i uništene kuće, smeće, napušteni automobili), a sve navedeno izvor je većeg straha od kriminaliteta (Skogan i Maksfield, 1981; prema Ercegovac, 2014; Doležal, 2009). Navedeni model tipičan je primjer sociološkog modela te je njegova glavna kritika zanemarivanje psiholoških karakteristika (van der Wurff i sur., 1989). Kao reakcija na sociološke modele javlja se *van der Wurffov model kriminaliteta*. Izraženost straha od kriminaliteta u ovom modelu ovisi o 4 zasebna čimbenika: 1) privlačnost, 2) moć, 3) (zla) namjera, 4) prostor. Čimbenik privlačnosti zapravo je način na koji pojedinac doživljava sebe ili svoju imovinu kao privlačnu žrtvu ili objekt određenog kaznenog djela. Zla namjera odnosi se na potencijalnog počinitelja ili grupu počinitelja, odnosno na procjenu potencijalne žrtve o njihovim namjerama. Čimbenik moći ogleda se u procjeni vlastite moći žrtve da se obrani od potencijalnog počinitelja te procjeni moći istog tog počinitelja da izvrši kriminalnu namjeru. Prostorni uvjeti pridonose strahu od kriminaliteta na način da ako žrtva procjenjuje da je prostor pogodan za izvršenje kaznenog djela (npr. neosvjetljena podzemna željeznica ili šuma noću) osjećat će i veći strah (van der Wurff i sur., 1989). Važno je istaknuti da su ovi čimbenici subjektivni doživljaji i procjene, često neovisni o objektivnim situacijama.

Model ranjivosti usredotočuje se na osobnu i socijalnu ranjivost pojedinca. Osobna se odnosi na fizičke karakteristike, odnosno na procijenjenu sposobnost obrane pojedinca od napadača, dok je za socijalnu ranjivost bitan utjecaj sociodemografskih čimbenika na izloženost viktimizaciji, ali i pristup socijalnoj mreži i resursima pri rješavanju viktimizacije ukoliko do nje dođe (Doležal, 2009; Ercegovac, 2014). Prema navedenom modelu, osoba će osjećati veći strah od kriminaliteta ako ne vjeruje da se u stanju sama obraniti od potencijalnog napadača. Manji strah od kriminaliteta osjećat će osobe koje se generalno osjećaju sigurno u društvu i koje procjenjuju da će imati pristup socijalnoj mreži i resursima ukoliko dođe do viktimizacije.

Sljedeći model koji je važno spomenuti je *model viktimiziranosti*. Prema navedenom modelu strah od kriminaliteta uzrokovan je direktnom ili indirektnom viktimizacijom. Odnosno, osoba ne treba imati vlastito iskustvo viktimizacije kako bi razvila strah od kriminaliteta, već je dovoljno da informacije o kriminalnim aktivnostima primi od ljudi iz svoje okoline ili medija. Na taj način osoba počinje sebe uspoređivati sa žrtvom i te kod osobe raste osjećaj osobne ranjivosti čija je posljedica strah od kriminaliteta (Hale, 1996; prema Doležal, 2009).

Ekološki model strah od kriminaliteta povezuje s mjestom boravka. Njegov razvoj započeo je razlikama u strahu od kriminaliteta između ruralnog i urbanog stanovništva nakon što se opetovano pokazalo da oni koji žive u urbanim iskazuju veći strah od onih koji žive u ruralnim sredinama (Box, Hale i Andrews, 1988; Scott, 2003; prema Doležal, 2009). Kao potencijalno objašnjenje ove pojave nameće se podatak da je postotak kriminaliteta u urbanim sredinama znatno veći nego u ruralnim te se strah od kriminaliteta javlja kao racionalan odgovor (Borooah i Carcach, 1997; prema Doležal, 2009). U okviru ovog modela za daljnje potrebe ovog rada važno je spomenuti stajalište Wilcoxa i sur. (2003; prema Doležal, 2009) koji su strah od kriminaliteta izjednačili sa strahom od stranaca. Isti autori strahu od stranaca dodali su dinamiku rasta i razvoja gradova i došli do zaključka da se zapravo radi o strahu od urbanosti i budućnosti. Newman (1978; prema Doležal, 2009) je svoj doprinos ekološkom modelu dao konceptom obranjivog prostora. Kako bi se reducirala situacijska ranjivost velike javne prostore trebalo bi podijeliti na manja i bolja kontrolirana područja, istodobno motivirajući građane da sudjeluju u njihovom nadzoru. Vođeni konceptom obranjivog prostora, van der Wurf i sur (1989; prema Doležal, 2009) razvili su koncept kriminaliziranog prostora. Navode da je to prostor u kojem se situacija od strane potencijalnih žrtvi percipira idealnom za kriminalne aktivnosti (Ercegovac, 2014).

Moguće je primijetiti da van der Wurffov model kriminaliteta sadrži elemente drugih ovdje nabrojanih modela. Upravo iz tog razloga u ostatku ovog rada koristit će se kao teorijsko polazište za proučavanje i mjerenje straha od kriminaliteta.

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Ranija strana istraživanja fokusirala su se uglavnom na stavove prema imigraciji te su zanemarivala stavove prema imigrantima i načinu na koji bi se domaće stanovništvo prema njima odnosilo jednom kad uđu u zemlju (Marieke i Jeni, 2009). Iz tog razloga navedeni su se autori u svom istraživanju odlučili usmjeriti upravo na stavove prema imigrantima te zaključili da se veća ekonomska prijetnja od strane imigranata percipira u državama s višom razinom ekonomske i socijalne nejednakosti. Također, navode da ispitanici koji su skloniji etničkoj raznovrsnosti i generalno su tolerantniji iskazuju pozitivnije stavove prema imigrantima. Ispitanici s višim stupnjem obrazovanja, oni koji sami imaju iskustvo migracije te mlađi ispitanici iskazuju pozitivnije stavove. Suprotno tome, osobe koje imaju izraženije nacionalističke stavove većinom iskazuju negativnije stavove prema imigrantima.

Jedno od najopsežnijih istraživanja ove tematike u posljednje vrijeme proveo je TNS Political & Social network (Special Eurobarometer, 2018). Provedena anketa obuhvaćala je 28 država članica Europske unije te je broj ispitanika bio 28 080. Intervjuirane su osobe koje su u tom trenutku boravile na području Europske unije, bez obzira jesu li stanovnici Europske unije ili ne, s različitim socijalnim i demografskim obilježjima. Iako u prosjeku 37% ispitanika smatra da su dobro informirani o pitanjima imigracije i integracije, u Hrvatskoj taj broj iznosi tek 18%. Samo 39% ukupnog broja ispitanika smatra da u Europskoj uniji postoji veći broj legalnih migranata u odnosu na ilegalne, a sam udio stanovništva rođenog izvan granica Europske unije značajno se precjenjuje. Kada su upitani o tome bi li se osjećali ugodno kada bi imali različite društvene odnose s migrantima (kada bi za poslovođu, kolegu, susjeda, doktora, člana obitelji (uključujući partnera) ili prijatelja imali migranta); 57% ispitanika odgovorilo je da bi se osjećali ugodno u svim navedenim društvenim odnosima, 34% bi se osjećalo neugodno s barem jednom od ovih uloga, 15% bi se osjećalo neugodno s 2 ili 3 odnosa, dok bi se 19% osjećalo neugodno s 3 ili više vrsta odnosa. U Republici Hrvatskoj navedeni postoci iznose 49%, 46% i 5%. Generalno, govoreći o stavovima prema imigrantima valja istaknuti da države koje imaju veći broj imigranata (poput Švedske, Ujedinjenog Kraljevstva i Luksemburga), gdje je udio migrantskog stanovništva veći od 8%, uglavnom imaju pozitivnije stavove od primjerice Bugarske ili Mađarske gdje je udio imigranata manji od 2%, iako to nije uvijek pravilo.

Govoreći o religiji, nema jednoznačnih rezultata, ali Altemeyerovo istraživanje (2003; prema Župarić-Iljić i sur., 2013), možda može objasniti određen dio povezanosti na način da je odnos između religijske samoidentifikacije i generalno predrasuda, ali u ovom kontekstu i

stavovima prema migrantima često ambivalentan. Naime, religijski fundamentalisti iskazuju veću sklonost autoritarnom mišljenju, etnocentrizmu i homofobiji te veći stupanj predrasuda od umjereno religioznih i nereligioznih osoba.

Politička orijentacija značajnom se pokazala u istraživanju Conti-ja i sur. (2019) koji navode da su ispitanici koji su se pozicionirali na desnoj strani političkog spektra iskazivali negativnije stavove prema imigraciji.

Vuletić i Pešić (2017) u svom kvalitativnom istraživanju dolaze do zaključka da u Srbiji postoje velike regionalne razlike u poimanju migranata. Na sjeveru Srbije stav prema migrantima uglavnom je definiran između humanitarne i sigurnosne perspektive te ispitanici iskazuju relativno hladan i racionalan odnos prema migrantima. Na jugu se pak uočava veći stupanj empatije, no istovremeno, jasnije se ukazuje na razlike u kulturi, prije svega na religijske. Također postoje razlike i u shvaćanju integracije; na jugu integracija podrazumijeva potpunu stopljenost imigranata s lokalnom zajednicom te se mogućnost za integracijom kao takvom odbacuje. Na sjeveru se integracija tumači kao suživot koji podrazumijeva postojanje kulturnih razlika.

Promatrajući stavove prema migrantima kod hrvatskog stanovništva, bez obzira radi li se o izbjeglicama ili ekonomskim migrantima, provedena istraživanja pokazuju da su oni uglavnom negativni (Čačić-Kumpes i sur, 2012; Župarić-Iljić i Gregurović, 2013; Baričević i Koska, 2017; Kalebić Maglica i sur., 2018). U vrijeme kada je hrvatska javnost bila slabo upoznata s temom azila Benčić i sur. (2005; prema Župarić-Iljić i Gregurović, 2013) proveli su istraživanje čiji rezultati navode da su ispitanici iznosili negativne i diskriminatorne izjave prema tražiteljima azila smatrajući ih potencijalnim kriminalcima, teroristima, prenositeljima bolesti, oduzimačima poslova... Navedeno odgovara aspektima sigurnosne i zdravstvene prijetnje.

Franc i sur. (2010; prema Kalebić Maglica i sur., 2018) čiji su predmet proučavanja također bili stavovi prema imigraciji, došli su do zaključka da se u odnosu na ekonomsku, kulturnu i sigurnosnu prijetnju, ekonomska pokazala kao najsnažnija odrednica stava prema doseljavanju.

Već i prije velike migrantske krize, kada se hrvatsko društvo još nije susrelo s izraženijim priljevom imigranata, ispitanici su pokazivali visoku razinu otpora prema ulasku imigranata u hrvatsko društvo. Čačić-Kumpes i sur (2012) proveli su studiju o stavovima hrvatske javnosti prema radnoj imigraciji i radnim migrantima. Došli su do zaključka da u Hrvatskoj prevladava "ekskluzivistički stav" građana prema radnoj imigraciji, što objašnjavaju tada aktualnim gospodarskim uvjetima (kriza), ali i procesima nacionalne

homogenizacije za koju smatraju da je prisutna od 1990-ih godina pri čemu se kao društveno poželjni oblici političkog identificiranja ističu religioznost i nacionalni ekskluzivizam. Neki od rezultata koje je važno spomenuti su mišljenje da bi strani radnici opteretili domaće tržište radne snage te da domaći radnici trebaju imati prednost u zapošljavanju, neovisno o kvalifikacijama. U prilog navedenom govori i činjenica da je 55,3% ispitanika izjavilo da Hrvatska ne treba dopustiti uvoz radne snage, 75,9% smatralo je da se useljenici moraju prilagoditi vrijednostima hrvatskog društva, a 23% da postoji realna opasnost da radne imigracije ugroze domaću kulturu. Nadalje, stariji ispitanici, muškarci, ispitanici s niskim stupnjem obrazovanja i slabijeg samoprocijenjenog socioekonomskog statusa u većoj su mjeri iskazivali antiimigrantske stavove.

Kvalitativno istraživanje stavova i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima koje su proveli Baričević i Koska (2017) pokazalo je da znatan dio ispitanika smatra da su nedovoljno informirani o uzrocima kretanja i problemima izbjeglica u zemljama porijekla. Govoreći o sigurnosti, najviše zabrinutosti ispitanici su iskazivali vezano uz problematiku terorizma te su muslimani s istoka nerijetko percipirani kao potencijalni teroristi. Iako su ispitanici velikim dijelom bili zabrinuti zbog terorizma, tek mali dio navodi strah od generalnog povećanja kriminaliteta u društvu. Uz navedeno, muslimani su percipirani i kao kulturna prijetnja zbog straha domaćeg stanovništva od islamizacije Europe. Kao zaključak, važno je napomenuti dualizam u stavovima većine ispitanika na način da su izrazili podijeljenost između potrebe za potporom izbjeglicama i straha za sigurnošću (vlastitom ili svoje okoline).

Župarić-Iljić i Gregurović (2013) dolaze do rezultata da hrvatski studenti prisutnost tražitelja azila doživljavaju kao društvenu, kulturnu i zdravstveno-ekonomsku prijetnju, te da je razina kulturne i društvene prijetnje veća kod religioznijih osoba.

Kalebić Maglica i sur. (2018) navode da autoritarnije osobe imaju negativnije stavove prema migrantima, ali i da način na koji su navedene grupe prikazane u medijima može utjecati na oblikovanje stavova, naročito kod pojedinaca koji su visoko savjesni i ugodni. Također zaključuju da mladići imaju negativnije stavove prema imigrantima od djevojaka.

3. METODA

3.1 Cilj i svrha istraživanja

Temeljni cilj ovog rada je ispitivanje stavova opće populacije prema migrantima. Specifičan cilj je utvrđivanje razlika u stavovima prema migrantima u odnosu na određena socio-demografska obilježja ispitanika i povezanosti stavova prema migrantima i straha od kriminaliteta. Svrha istraživanja je doprinijeti razumijevanju stavova prema migrantima.

3.2 Istraživačka pitanja i hipoteze

Istraživačka pitanja:

1. Postoje li razlike u stavovima prema migrantima s obzirom na neka socio-demografska obilježja ispitanika?
2. Postoji li povezanost između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima?

Hipoteze:

H1: Očekuje se da postoje razlike u stavovima prema migrantima.

H1.1: Očekuje se da će ispitanici sa višim stupnjem obrazovanja iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima u usporedbi sa ispitanicima sa nižim stupnjem obrazovanja.

H1.2: Očekuje se da će ispitanici koji se pozicioniraju na liberalnijem dijelu političkog spektra iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od onih koji se pozicioniraju na konzervativnijem dijelu političkog spektra.

H1.3: Očekuje se da će ispitanici koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti iskazivati negativnije stavove prema migrantima od onih koji ne pridaju važnost religioznosti/duhovnosti.

H 1.4 Očekuje se da će religiozni ispitanici iskazivati negativnije stavove prema migrantima od onih koji nisu religiozni.

H1.5: Očekuje se da će ispitanici koji su imali osobni kontakt s migrantima iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od ispitanika koji nisu imali osobni kontakt s migrantima.

H1.6 Očekuje se da postoje razlike u stavovima prema migrantima ovisno o regijama stanovanja.

H1.7 Očekuje se da će žene iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima nego muškarci.

H1.8 Očekuje se da postoje razlike među ispitanicima ovisno o veličini mjesta stanovanja.

H1.9 Očekuje se da će ispitanici koji su se u svom formalnom ili neformalnom obrazovanju susreli s temom migranata iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od onih ispitanika koji se s tom temom nisu susretali u svom obrazovanju.

H2: Očekuje se da postoji povezanost između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima na način da će osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazivati negativnije stavove prema migrantima.

3.3 Uzorak

U ovom radu korišten je prigodan uzorak od 476 punoljetnih građana Hrvatske dobiven „metodom snježne grude“. Raspon dobi ispitanika kreće se od 18 do 63 godine, a prosječna dob ispitanika iznosi 25,46 godina. Uzorak čini 26,68% muškaraca i 72,06% žena te 1,26% ispitanika koji nisu odgovorili na ovo pitanje. Kada promatramo obrazovnu strukturu, 0,42% ispitanika završilo je osnovnu školu, 35,5% završilo ih je srednju školu, 35,29% preddiplomski studij ili višu školu, 26,89% diplomski studij, 0,84% ispitanika završilo je poslijediplomski studij, a 1,05% ispitanika nije dalo odgovor na ovo pitanje. Što se tiče procjene političke orijentacije 13,87% ispitanika izjavilo je da su lijevo orijentirani, poziciju lijevog centra odabralo je 15,97% ispitanika, 7,77% ispitanika na političkom spektru odabralo je centar, 13,24% desni centar, a 8,61% ispitanika izjavilo je da su desno orijentirani. Čak 39,50% ispitanika izjavilo je da su neopredijeljeni. Govoreći o religioznosti uzorka, 53,15% ispitanika izjavilo je da su religiozni, dok je nereligioznih 45,80%, a 1,05% ispitanika nije odgovorilo. Procjene važnosti religioznosti/duhovnosti kod promatranog uzorka prilično su ravnomjerno zastupljene. Religiju/duhovnost nimalo važnom smatra 20,38% ispitanika, malo važnom 22,27%, umjereno važnom 38,45%, iznimno važnom 17,76%, dok 1,05% ispitanika ponovo nije odgovorilo. Regionalno su najzastupljeniji ispitanici iz Središnje Hrvatske kojih je u uzorku 71,43%. Dalmacija je zastupljena sa 9,03% ispitanika, Sjeverozapadna Hrvatska sa 6,09% ispitanika, Istočna sa 6,51%, Istra i sjeverni Jadran sa 4,41%, Lika i Gorski Kotar sa 1,47% te postoji 1,05% ispitanika koji nisu dali odgovor. Najveći broj ispitanika živi u mjestu koje broji preko 100 000 stanovnika, njih 34,66%. U mjestu od 35 001 do 100 000 živi 13,03% ispitanika, između 10 001 i 35 000 stanovnika njih 25,63%, u mjestu između 501 i 10 000 stanovnika 21,01% ispitanika te u mjestu manjem od 500 stanovnika njih 4,62%. Bez odgovora je 1,05% ispitanika.

3.4 Instrument

Za potrebe ovog istraživanja kreiran je upitnik koji se sastoji od 8 čestica vezanih uz opća socio-demografska obilježja (spol, dob, obrazovanje, temeljna politička orijentacija, religioznost i važnost religioznosti/duhovnosti, regija stanovanja, veličina mjesta prebivališta).

Osim socio-demografskih obilježja upitnikom su ispitivani i stavovi prema migrantima za što je korištena „Skala stavova prema tražiteljima azila“ (Župarić-Iljić i Gregurović, 2013). Navedena skala je u otvorenom pristupu, a za potrebe ovog istraživanja modificirana je na način da je riječ tražitelj azila zamijenjena riječju migrant. Sastoji se od 12 čestica na kojima sudionici procjenjuju svoje slaganje s navedenim tvrdnjama od 1 do 5 (1 – uopće se ne odnosi na mene do 5 – potpuno se odnosi na mene). Prije analize, određene su čestice obrnuto rekodirane kako bi svih 12 čestica bile pozitivnog smjera. Nakon navedene pripreme čestica, viši rezultat na skali predstavlja negativnije stavove prema migrantima. Dvanaest čestica koje čine skalu moguće je grupirati u 3 dimenzije po 4 čestice; 1) percepcija društvene prijatnje (izražavanje društvene distance/bliskosti prema migrantima), 2) percepcija kulturološke prijatnje (strah od različitosti temeljen na preferencijama u odnosu na kulturna, etnička i rasna obilježja migranata), 3) percepcija zdravstveno-ekonomske prijatnje (strah od "egzotičnih" bolesti, zaraza i epidemija, ali i ekonomskih opterećenja za domicilno stanovništvo. Pouzdanosti tih triju dimenzija kreću se od 0,74 do 0,81 (Župarić-Iljić i Gregurović, 2013; prema Kalebić Maglica i sur., 2018). Navedene dimenzije analizirane su i u ovom istraživanju. Pouzdanost dimenzije društvene prijatnje u ovom istraživanju iznosi 0,783, kulturološke prijatnje 0,759, a zdravstveno ekonomske prijatnje 0,859.

Strah od kriminaliteta ispitivan je vinjetama modificiranim iz van der Wurffovog modela straha od kriminaliteta. Navedeni instrument također je u otvorenom pristupu, a sastoji se od 6 čestica koje predstavljaju situacije u različitim prostornim uvjetima kojima se ispituje intenzitet straha („kako bi se osjećali“) od kriminaliteta od 1 do 5 (1 – vrlo ugroženo, 5 – vrlo sigurno) (van der Wurff i sur., 1989). Jedna od 6 korištenih vinjeta izmijenjena je za potrebe ovog istraživanja. U originalu ona glasi: „Na putu se u gradu u kojem nikada niste bili. Rado biste telefonirali kući i poručili kako ćete se kasno vratiti. Kako ne vidite telefonsku govornicu, idete u prvu gostionicu da od tamo telefonirate. Tamo se nalazi veća skupina motorista.“ Verzija korištena u ovom upitniku glasi: „Na putu ste u gradu u kojem nikada niste bili. Trebali biste obaviti jedan važan telefonski poziv, a baterija mobitela vam je "u crvenom". Vidite kafić i ulazite s idejom da zamolite da napunite bateriju. Tamo se nalazi

više ljudi koji vam izgledaju kao migranti.“ Na navedenoj skali viši rezultat predstavlja manji strah od kriminaliteta. Pouzdanost skale u ovom istraživanju iznosi 0,812.

3.5 Način prikupljanja i obrade podataka

Istraživanje je provedeno u online formatu tijekom srpnja 2020. godine uz korištenje metode snježne grude. Ispitanici su preko društvenih mreža pozvani da se priključe istraživanju i prosljede ga svojim kontaktima. Anketa je kreirana u alatu otvorenog koda LimeSurvey te su nakon zatvaranja ankete podaci izvedeni kao Microsoft Excel i SPSS datoteke te obrađeni u navedenim programima. Za potrebe odgovaranja na istraživačka pitanja, korištene su sljedeće metode obrade podataka: korelacijska analiza, t test, jednosmjerna analiza varijance ANOVA različitih grupa s naknadnim testovima.

3.6 Etički aspekti istraživanja

S obzirom da istraživanje podrazumijeva istraživanje s ljudima, službeno je zatraženo mišljenje Etičkog povjerenstva Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu o usklađenosti nacrt istraživanja s etičkim načelima. Nakon što je Etičko povjerenstvo dalo pozitivno mišljenje o poštivanju etičkih načela u predloženom nacrtu, započelo je provođenje istraživanja. U procesu provođenja istraživanja poštivala su se sljedeća etička načela: 1) načelo informiranog pristanka sudionika, 2) načelo uvažavanja prava i dostojanstva sudionika, 3) načelo poštivanja anonimnosti i povjerljivosti podataka. Prije početka istraživanja ispitanicima je ukratko predstavljeno istraživanje, njegov cilj i svrha. Navedeno je da je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno te se ispitanicima pružilo pravo da sami odluče o sudjelovanju i elektronskim putem daju pristanak (na početku upitnika). Unatoč davanju pristanka bili su slobodni prekinuti sudjelovanje u istraživanju u bilo kojem trenutku. Od ispitanika se nigdje nisu tražili osobni podaci niti podaci koji bi mogli ukazivati na identitet ispitanika, već je istraživanje bilo potpuno anonimno.

4. REZULTATI

4.1 Deskriptivna analiza

U Tablici 1 nalaze se osnovni statistički pokazatelji za skalu stavova prema migrantima. Pružen je prikaz varijabli koje čine skalu, broj sudionika koji je dao odgovor na određenu varijablu, postotak u kojem su sudionici označili stupanj slaganja s određenom varijablom, aritmetička sredina rezultata te standardna devijacija. Navedena skala sastoji se od 12 varijabli.

Iako je ukupan broj ispitanika 476, na većinu varijabli odgovorilo je 458 ispitanika. Najpozitivniji stavovi iskazani su u varijabli „*Ne bih imao ništa protiv da mi netko iz obitelji pohađa razred s djetetom migrantom*” (M=4,07, SD=1,25) s kojom se slaže 74,89% ispitanika. Visok je udio slaganja i s varijablom „*Pomogao/la bih migrantu ako bih bio/la u mogućnosti*” (M=3,91, SD=1,09) te se 69,21% ispitanika slaže s istom. Pozitivni stavovi očituju se i u varijablama „*Volio/voljela bih da su migranti u RH po boji kože slični hrvatskom stanovništvu*“ (M=1,74, SD=1,18) s kojom se ne slaže 76,74% ispitanika i „*Volio/voljela bih da u RH ne doseljavaju homoseksualni migranti*“ (M=1,83, SD=1,32) s kojom se ne slaže 72,93% ispitanika.

Tablica 1. Skala stavova prema migrantima – deskriptivna statistika (postoci, srednje vrijednosti i standardna raspršenja)

Tvrdnja	N	%					M	SD
		Uopće se ne odnosi na mene	Uglavnom se ne odnosi na mene	Niti se odnosi, niti ne odnosi na mene	Uglavnom se odnosi na mene	Potpuno se odnosi na mene		
Dimenzija percepcije društvene prijetnje								
Ne bih imao ništa protiv da mi netko iz obitelji pohađa	458	8,08%	4,37%	12,66%	20,74%	54,15%	4,07	1,25

razred s djetetom migrantom.*								
Ne bih volio/ljela živjeti u istoj ulici ili kvartu s migrantom.	458	37,99%	22,27%	17,03%	14,19%	8,52%	2,33	1,33
Ne bih imao/la ništa protiv pozvati na druženje u svoj dom migranta.*	457	13,76%	15,07%	20,09%	23,14%	27,73%	3,34	1,39
Pomogao/la bih migrantu ako bih bio/la u mogućnosti.*	458	4,15%	5,68%	20,96%	32,31%	36,90%	3,91	1,09
Dimenzija percepcije kulturne prijatnje								
Volio/voljela bih da su migranti po svojoj etničkoj pripadnosti slični hrvatskom stanovništvu.	458	26,64%	12,01%	28,60%	16,16%	16,59%	2,85	1,40
Volio/voljela bih da su migranti u RH po boji kože slični hrvatskom stanovništvu.	457	65,60%	11,14%	13,54%	4,15%	5,46%	1,74	1,18
Volio/voljela bih da u RH ne doseljavaju homoseksualni migranti.	458	66,38%	6,55%	14,41%	3,28%	9,39%	1,83	1,32
Kultura migranata	458	27,95%	15,28%	23,36%	13,10%	20,31%	2,84	1,48

ne treba se miješati s hrvatskom kulturom.								
Dimenzija percepcije zdravstveno-ekonomske prijetnje								
Migranti ne predstavljaju prijetnju zaraze epidemijama u mjestima kojima se kreću/borave.*	458	19,21%	21,62%	27,95%	16,38%	14,85%	2,85	1,31
Migranti ne predstavljaju opterećenje za porezne obveznike.*	457	28,82%	19,00%	31,22%	14,41%	6,33%	2,52	1,22
Migranti ne predstavljaju zdravstvenu prijetnju u zajednici.*	455	17,69%	21,83%	23,58%	18,78%	17,47%	2,95	1,35
Migranti nisu teret za ekonomski razvoj naše zemlje.*	458	27,95%	19,21%	23,14%	16,81%	12,88%	2,67	1,37

* označene varijable obrnuto su rekodirane prije obrade podataka

U Tablici 2 prikazani su osnovni statistički pokazatelji za skalu straha od kriminaliteta. Pružen je prikaz varijabli koje čine skalu, broj sudionika koji je dao odgovor na određenu varijablu, postotak u kojem su sudionici označili stupanj ugroze u odnosu na varijablu, aritmetička sredina rezultata te standardna devijacija. Navedena skala sastoji se od 6 varijabli.

Varijabla s najvećim udjelom ispitanika s visokom razinom straha od kriminaliteta je „Pozvani ste na zabavu u naselje koje ne poznate dobro. Rano navečer odete tamo autobusom. Kada izađete iz autobusa, morate do mjesta zabave još neko vrijeme pješaćiti. Iznenada ustanovite da ste se izgubili i opazite da za Vama hoda skupima mladih koji govore neprijatne primjedbe o Vama“ (M=1,55, SD=0,78); 90,61% ispitanika izjavilo je da bi se u navedenoj situaciji osjećali ugroženo.

Najmanji udio ispitanika s visokom razinom straha od kriminaliteta uočen je na varijabli koja uključuje migrante „Na putu ste u gradu u kojem nikada niste bili. Trebali biste obaviti jedan važan telefonski poziv, a baterija mobitela vam je "u crvenom". Vidite kafić i ulazite s idejom da zamolite da napunite bateriju. Tamo se nalazi više ljudi koji vam izgledaju kao migranti“ (M=3,39, SD=1,07); 19,00% ispitanika izjavilo je da bi se u navedenoj situaciji osjećali ugroženo.

Tablica 2. Strah od kriminaliteta - deskriptivna statistika (postoci, srednje vrijednosti i standardna raspršenja)

Tvrdnja	N	%					M	SD
		Vrlo ugroženo	Prilično ugroženo	Ne znam	Prilično sigurno	Vrlo sigurno		
Navečer ste sami kod kuće. Kasno je. Netko zvoní, a vi ne očekujete nikoga.	458	12,01%	32,97%	24,45%	25,33%	5,24%	2,80	1,11
Jedne večeri iznosite smeće vani. Ugledate dva muškarca koja prolaze pored parkiranog automobila. Kada opaze da ih gledate, krenu prema Vama.	458	35,15%	44,32%	11,35%	7,86%	1,31%	1,97	0,95

Pozvani ste na zabavu u naselje koje ne poznate dobro. Rano navečer odete tamo autobusom. Kada izađete iz autobusa, morate do mjesta zabave još neko vrijeme pješaćiti. Iznenada ustanovite da ste se izgubili i opazite da za Vama hoda skupima mladih koji govore neprijatne primjedbe o Vama.	458	58,30%	32,31%	6,11%	2,40%	0,87%	1,55	0,78
Jedno popodne stojite na autobusnom stajalištu i prilazi skupina 15-16 godišnjaka. Počnu lupati po stalku table s redom vožnje za autobus i pisati grafite.	458	18,34%	31,00%	23,58%	21,62%	5,46%	2,66	1,16
Imate poziv s nepoznatog broja. Javite se. S druge strane nema odgovora, čujete samo nejednakomjerno disanje. Pitate tko je. Tada se telefonska linija prekine.	458	16,81%	26,42%	27,95%	18,56%	10,26%	2,79	1,21
Na putu ste u gradu u	458	5,68%	13,32%	31,66%	34,28%	15,07%	3,39	1,07

kojem nikada niste bili. Trebali biste obaviti jedan važan telefonski poziv, a baterija mobitela vam je "u crvenom". Vidite kafić i ulazite s idejom da zamolite da napunite bateriju. Tamo se nalazi više ljudi koji vam izgledaju kao migranti.								
---	--	--	--	--	--	--	--	--

4.2 Razlike u stavovima prema migrantima s obzirom na socio-demografska obilježja

H1.1: Očekuje se da će ispitanici sa višim stupnjem obrazovanja iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima u usporedbi sa ispitanicima sa nižim stupnjem obrazovanja.

U svrhu provjere ove hipoteze, nakon provjere zadovoljenja preduvjeta, provedena je jednosmjerna analiza varijance čija je svrha bila utvrditi postoje li razlike u stavovima ispitanika ovisno o završenoj razini obrazovanja. Zavisne varijable činile su dimenzije društvene prijetnje, kulturološke prijetnje i ekonomsko-zdravstvene prijetnje, a nezavisne varijable završene razine obrazovanja (nezavršena osnovna škola, završena osnovna škola, srednja škola, preddiplomskih studij ili viša škola, diplomski i poslijediplomski studij). U stavovima o percepciji migranata kao društvenoj prijetnji, nije dobivena statistički značajna razlika ($p_{dp}=0,176 >0,05$). Statistički značajne razlike nisu dobivene ni kod dimenzije kulturološke prijetnje ($p_{kp}=0,185 >0,05$) ni zdravstveno-ekonomske prijetnje ($p_{zep}=0,911 >0,05$).

Tablica 3. Završena razina obrazovanja - ANOVA jednosmjerna analiza varijance, srednje vrijednosti, standardna raspršenja, stupanj povezanosti

Obrazovanje	Društvena prijetnja		Kulturološka prijetnja		Zdravstveno-ekonomska prijetnja	
	M	SD	M	SD	M	SD
Osnovna škola	2,63	0,53	3,88	0,88	3,13	1,59
Srednja škola	2,22	0,97	2,30	1,04	3,26	1,06
Preddiplomski studij ili viša škola	2,30	1,00	2,36	1,04	3,20	1,18
Diplomski studij	2,21	0,99	2,25	1,00	3,29	1,06
Poslijediplomski studij	3,38	1,36	2,75	1,19	3,63	0,95
	p=0,176		p=0,185		p=0,911	
	$\eta^2=0,013$		$\eta^2=0,013$		$\eta^2=0,02$	
	F(1,588)		F(1,556)		F(0,248)	

H1.2: Očekuje se da će ispitanici koji se pozicioniraju na liberalnijem dijelu političkog spektra iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od onih koji se pozicioniraju na konzervativnijem dijelu političkog spektra.

Jednosmjernom analizom varijance dobivene su statistički značajne razlike među ispitanicima različitih političkih orijentacija u odnosu na sve tri analizirane dimenzije stavova prema migrantima. Dok su dimenzije društvene, kulturološke i ekonomsko-zdravstvene prijetnje činile zavisne varijable, nezavisne su činile kategorije političke orijentacije (lijevo i lijevi centar, centar, desno i desni centar, neopredjeljeni). Utvrđene su razlike u stavovima prema migrantima kao društvenoj prijetnji ($F_{dp}=25,227$, $p_{dp}=0,00 < 0,05$). Stupnjem povezanosti $\eta^2_{dp}=0,139$ moguće je objasniti 13,9% varijance. Post hoc testom višestruke usporedbe u parovima (Tukey HSD) utvrđene su značajne razlike između ispitanika lijeve političke orijentacije i lijevog centra ($M_l=1,77$, $SD_l=0,81$) u odnosu na ispitanike desne orijentacije i desnog centra ($M_d=2,79$, $SD_d=0,96$). Ispitanici lijeve orijentacije i lijevog centra

iskazuju pozitivnije stavove, odnosno u manjoj mjeri percipiraju migrante kao društvenu prijetnju. Statistička značajnost u razlikama utvrđena je i pri analizi dimenzije kulturološke prijetnje ($F_{kd}=40,760$, $p_{kd}=0,00 <0,05$). Stupanj povezanosti $\eta^2_{kd}=0,208$ objašnjava 20,8% varijance. Post hoc testom (Tukey HSD) ponovo su utvrđene razlike između lijeve orijentacije i lijevog centra ($M_l=1,78$, $SD_l=0,73$) te desne orijentacije i desnog centra ($M_d=3,09$, $SD_d=1,12$) na način da ispitanici s liberalnijeg dijela spektra u manjoj mjeri doživljavaju migrante kao kulturološku prijetnju. Slični rezultati dobiveni su i analizom dimenzije zdravstveno-ekonomske prijetnje ($F_{zep}=21,701$, $p_{zep}=0,00 <0,05$, $\eta^2_{zep}=0,122$). Ponovo se javljaju razlike između već navedene dvije skupine ($M_l=2,76$, $SD_l=1,04$, $M_d=3,80$, $SD_d=0,99$) što je utvrđeno post hoc testom (Tukey HSD). Ispitanici s konzervativnijeg dijela spektra u većoj mjeri doživljavaju migrante kao zdravstveno-ekonomsku prijetnju.

Tablica 4. Politička orijentacija - ANOVA jednosmjerna analiza varijance, srednje vrijednosti, standardna raspršenja, stupanj povezanosti

Politička orijentacija	Društvena prijetnja		Kulturološka prijetnja		Zdravstveno-ekonomska prijetnja	
	M	SD	M	SD	M	SD
Lijevo i lijevi centar	1,77	0,81	1,78	0,73	2,76	1,04
Centar	2,23	0,89	2,32	0,90	3,59	0,74
Desno i desni centar	2,79	0,96	3,09	1,12	3,80	0,99
Neopredjeljeni	2,33	0,98	2,29	0,93	3,25	1,10
	p=0,00		p=0,00		p=0,000	
	$\eta^2=0,139$		$\eta^2=0,208$		$\eta^2=0,122$	
	F(25,227)		F(40,760)		F(21,701)	

H1.3: Očekuje se da će ispitanici koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti iskazivati negativnije stavove prema migrantima od onih koji ne pridaju važnost religioznosti/duhovnosti.

Razlike u stavovima prema migrantima u odnosu na značaj religioznosti/duhovnosti, ispitane su jednosmjernom analizom varijance. Nezavisna varijabla bila je varijabla važnosti religioznosti/duhovnosti (nimalo važna, malo važna, umjereno važna, iznimno važna) dok su zavisne varijable ponovo činile dimenzije stavova prema migrantima. Kod dimenzije društvene prijetnje dobivene su statistički značajne razlike ($F=6,663$, $p=0,00 < 0,05$). Stupanj povezanosti iznosi $\eta^2=0,41$ i njime je moguće objasniti 41% varijance društvene prijetnje. Obzirom da varijance nisu homogene korišten je post hoc test Games-Howell koji upućuje na to da se grupe koje procjenjuju religioznost/duhovnost iznimno važnom ($M_{iv}=2,42$, $SD_{iv}=1,07$) i umjereno važnom ($M_{uv}=2,42$, $SD_{uv}=0,99$) značajno razlikuju od grupa ispitanika koji ju procjenjuju malo ($M_{mv}=1,96$, $SD_{mv}=0,83$) i nimalo važnom ($M_{nv}=2,12$, $SD_{nv}=0,99$). Osobe koje ju procjenjuju iznimno i umjereno važnom imaju negativnije stavove prema migrantima na dimenziji društvene prijetnje. Analizirajući dimenziju kulturološke prijetnje, također su dobivene statistički značajne razlike ($F=14,252$, $p=0,00 < 0,05$, $\eta^2=0,84$). U ovom slučaju varijance su homogene i korišten je post hoc test (Tukey HSD) te se također grupa koja religioznost/duhovnost smatra iznimno važnom ($M_{iv}=2,73$, $SD_{iv}=1,12$) i umjereno važnom ($M_{uv}=2,48$, $SD_{uv}=1,02$) razlikuje od grupe koja ju smatra malo ($M_{mv}=1,91$, $SD_{mv}=0,88$) i nimalo važnom ($M_{nv}=2,10$, $SD_{nv}=0,94$). Grupa koja ju smatra iznimno i umjereno važnom iskazuje negativnije stavove. Nakon provedene analize varijance vezane uz dimenziju zdravstveno-ekonomske prijetnje također su utvrđene statistički značajne razlike ($F=3,222$, $p=0,023 < 0,05$, $\eta^2=0,20$). Korišten je post hoc test (Tukey HSD) koji pokazuje kako se značajno razlikuju grupa ispitanika koji pridaju manju važnost religiji/duhovnosti ($M_{mv}=3,00$, $SD_{mv}=1,16$) i grupa koja joj pridaje veliku važnost ($M_{iv}=3,45$, $SD_{iv}=1,00$). Grupa ispitanika koja ju smatra iznimno važnom iskazuje negativnije stavove prema migrantima na dimenziji zdravstveno-ekonomske prijetnje.

Tablica 5. Važnost religioznosti/duhovnosti - ANOVA jednosmjerna analiza varijance, srednje vrijednosti, standardna raspršenja, stupanj povezanosti

Važnost religioznosti/duhovnosti	Društvena prijetnja		Kulturološka prijetnja		Zdravstveno-ekonomska prijetnja	
	M	SD	M	SD	M	SD
Nimalo važna	2,12	0,99	2,09	0,94	3,19	1,08
Malo važna	1,95	0,83	1,91	0,88	3,00	1,16

Umjereno važna	2,42	0,99	2,48	1,02	3,33	1,10
Iznimno važna	2,42	1,07	2,73	1,12	3,45	1,00
	p=0,00		p=0,00		p=0,023	
	$\eta^2=0,41$		$\eta^2=0,84$		$\eta^2=0,20$	
	F(6,663)		F(14,252)		F(3,222)	

H 1.4 Očekuje se da će religiozni ispitanici iskazivati negativnije stavove prema migrantima od onih koji nisu religiozni.

Statistička značajnost u razlikama između ispitanika koji se identificiraju kao religiozni i onih koji se ne smatraju religioznima u odnosu na rezultate percepcije društvene, kulturološke i ekonomsko-zdravstvene prijetnje od strane migranata ispitana je t-testom. Dobivene su značajne razlike na svim dimenzijama ($p=0,00 < 0,05$; $t_{dp}=4,681$, $t_{kp}=6,413$, $t_{zep}=3,924$). Osobe koje se identificiraju religioznima postižu više rezultate na analiziranim dimenzijama.

Tablica 6. Religioznost - rezultati t-testa, srednje vrijednosti, standardna raspršenja

Religioznost	Da			Ne			T-test
	N=253	M	SD	N=218	M	SD	
Društvena prijetnja		2,45	0,98		2,03	0,96	t=4,681 p=0,00
Kulturološka prijetnja		2,59	1,03		2,00	0,94	t=6,413

					p=0,00
Zdravstveno- ekonomska prijetnja	3,43	1,07	3,04	1,10	t=3,924 p=0,00

H1.5: Očekuje se da će ispitanici koji su imali osobni kontakt s migrantima iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od ispitanika koji nisu imali osobni kontakt s migrantima.

Postojanje razlika u stavovima prema migrantima s obzirom na osobni kontakt s migrantima provjereno je t testom. Nisu utvrđene statistički značajne razlike među navedenim grupama ispitanika na dimenzijama društvene prijetnje ($t=-0,606$, $p=0,545$ $p>0,05$), kulturološke prijetnje ($t=-0,190$, $p=0,849$ $p>0,05$) i zdravstveno-ekonomske prijetnje ($t=0,076$, $p=0,939$ $p>0,05$).

Tablica 7. Kontakt s migrantima - rezultati t-testa, srednje vrijednosti, standardna raspršenja

Kontakt	Da			Ne			T-test
	N=153	M	SD	N=322	M	SD	
Društvena prijetnja		2,21	1,09		2,27	0,94	t=-0,606 p=0,545
Kulturološka prijetnja		2,30	1,07		2,32	1,02	t=-0,190, p=0,849

Zdravstveno-ekonomska prijetnja	3,26	1,21	3,25	1,05	t=0,076
					p=0,939

H1.6 Očekuje se da postoje razlike u stavovima prema migrantima ovisno o regijama stanovanja.

Obzirom da su zadovoljeni svi uvjeti za parametrijsku analizu provedena je jednosmjerna analiza varijance kako bi se utvrdilo postoje li razlike u stavovima između sudionika ovisno o regijama stanovanja. Regije Hrvatske predstavljale su nezavisnu varijablu (Središnja Hrvatska, Sjeverozapadna Hrvatska, Istočna Hrvatska, Istra i sjeverni Jadran, Lika i Gorski Kotar i Dalmacija), dok su zavisne varijable bile dimenzije stavova prema migrantima. Analizom varijance utvrđene su značajne razlike samo kod dimenzije društvene prijetnje ($F=2,417$, $p=0,035 < 0,05$). Stupanj povezanosti iznosi $\eta^2=0,25$ te je njime moguće objasniti 25% varijance društvene prijetnje. Post hoc testom (Games-Howell) utvrđena je statistički značajna razlika samo za ispitanike iz Like i Gorskog Kotara, koji iskazuju negativnije stavove u odnosu na ispitanike ostalih regija ($M=3,25$, $s=0,74$). Ipak, iznimno je važno napomenuti kako je navedena regija najslabije zastupljena ispitanicima ($N=7$) te se može opravdano postaviti pitanje reprezentativnosti dobivenih rezultata.

Tablica 8. Regija stanovanja - ANOVA jednosmjerna analiza varijance, srednje vrijednosti, standardna raspršenja, stupanj povezanosti

Regija	Društvena prijetnja		Kulturološka prijetnja		Zdravstveno-ekonomska prijetnja	
	M	SD	M	SD	M	SD
Središnja Hrvatska	2,28	1,01	2,31	1,05	3,22	1,12
Sjeverozapadna RH	2,06	0,86	2,06	0,79	3,17	1,01
Istočna RH	2,35	1,19	2,40	1,00	3,31	1,17

Istra I Sj Jadran	2,04	0,77	1,98	0,59	3,07	0,89
Lika I Gorski kotar	3,25	0,74	2,93	1,05	3,96	0,73
Dalmacija	2,03	0,75	2,54	1,14	3,45	1,09
	p=0,035		p=0,121		p=0,370	
	$\eta^2=0,25$ F(2,417)		$\eta^2=0,19$ F(2,903)		$\eta^2=0,11$ F(1,080)	

H1.7 Očekuje se da će žene iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima nego muškarci.

Razlike u stavovima prema migrantima u odnosu na spol ispitanika ispitane su t-testom. Dobivene su statistički značajne razlike između muškaraca i žena kod sve tri analizirane dimenzije stavova prema migrantima ($t_{dp}=-5,848$, $t_{kp}=-6,316$ $t_{zep}=-4,987$; $p=0,00 < 0,05$). Muškarci iskazuju negativnije stavove prema migrantima nego žene.

Tablica 9. Spol - rezultati t-testa, srednje vrijednosti, standardna raspršenja

Spol	Muški			Ženski			T-test
	N=127	M	SD	N=343	M	SD	
Društvena prijetnja		2,68	1,06		2,01	0,92	$t=-5,848$ $p=0,00$
Kulturološka prijetnja		2,85	1,18		2,12	0,90	$t=-6,136$

				p=0,00	
Zdravstveno- ekonomska prijetnja	3,65	1,10	3,10	1,07	t=-4,987 p=0,00

H1.8 Očekuje se da postoje razlike među ispitanicima ovisno o veličini mjesta stanovanja.

Obzirom da su zadovoljeni svi uvjeti za parametrijsku analizu provedena je jednosmjerna analiza varijance kako bi se utvrdilo postoje li razlike u stavovima između sudionika ovisno o veličini mjesta stanovanja. Veličina mjesta predstavljala je nezavisnu varijablu a dimenzije stavova prema migrantima zavisne. Izvršenom analizom nije dobivena statistički značajna razlika u dimenziji društvene prijetnje ($p_{dp}=0,105 > 0,05$) i kulturološke prijetnje ($p_{kp}=0,68 > 0,05$), no dobivena je razlika u dimenziji zdravstveno-ekonomske prijetnje ($F_{zep}=2,599$, $p_{zep}=0,36 < 0,05$, $\eta^2_{zep}=0,22$). Post hoc testom (Tukey HSD) utvrđene su razlike između grupe ispitanika čije mjesto stanovanja broji od 10001 do 35000 stanovnika ($M=3,06$, $s=1,05$) te grupe ispitanika čije mjesto stanovanja ima od 35001 do 100000 stanovnika ($M=3,52$, $s=0,99$). Dobiveni rezultati pokazuju da ispitanici iz većeg mjesta stanovanja iskazuju negativnije stavove prema migrantima u smislu doživljavanja migranata kao zdravstveno-ekonomske prijetnje.

Tablica 10. Veličina mjesta stanovanja - ANOVA jednosmjerna analiza varijance, srednje vrijednosti, standardna raspršenja, stupanj povezanosti

Veličina mjesta stanovanja	Društvena prijetnja		Kulturološka prijetnja		Zdravstveno-ekonomska prijetnja	
	M	SD	M	SD	M	SD
Manje od 500 stanovnika	2,22	0,92	2,10	1,04	3,40	1,07
501 do 10000	2,34	1,00	2,43	1,07	3,39	1,14

10001 do 35000	2,27	0,89	2,28	1,03	3,06	1,05
35001 do 100000	2,48	1,11	2,59	1,11	3,52	0,99
Više od 100000 stanovnika	2,11	1,01	2,20	0,96	3,18	1,14
	p=0,105		p=0,068		p=0,036	
	$\eta^2=0,016$		$\eta^2=0,019$		$\eta^2=0,022$	
	F(1,927)		F(2,202)		F(2,599)	

H1.9 Očekuje se da će ispitanici koji su se u svom formalnom ili neformalnom obrazovanju susreli s temom migranata iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima od onih ispitanika koji se s tom temom nisu susreli u svom obrazovanju.

Analiza stavova ispitanika prema migrantima u odnosu na susretanje s temom migranata u formalnom ili neformalnom obrazovanju pokazala je postojanje statistički značajne razlike na svim dimenzijama stavova prema migrantima ($p_{dp}=0,01$, $p_{kp}=0,029$, $p_{zep}=0,025 < 0,05$). Rezultati t testa ($t_{dp}=-3,511$, $t_{kp}=-2,186$, $t_{zep}=-2,254$) ukazuju na to da ispitanici koji se nisu susreli s temom migranata kroz obrazovanje češće doživljavaju migrante kao društvenu, kulturološku i zdravstveno-ekonomsku prijetnju.

Tablica 11. Tema migranata u obrazovanju - rezultati t-testa, srednje vrijednosti, standardna raspršenja

Obradivanje teme migranata u (ne)formalnom obrazovanju	Da			Ne			T-test
	N=348	M	SD	N=126	M	SD	
Društvena prijetnja		2,16	1,01		2,50	0,88	t=3,511

			p=0,01
Kulturološka prijetnja	2,25 1,03	2,49 1,04	t=-2,186 p=0,029
Zdravstveno-ekonomska prijetnja	3,18 1,11	3,44 1,08	t=-2,254 p=0,025

4.3 Povezanost između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima

H2: Očekuje se da postoji povezanost između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima na način da će osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazivati negativnije stavove prema migrantima.

Normalnost distribucije varijable koja predstavlja ukupan rezultat na skali straha od kriminaliteta testirana je Komogorov-Smirnovim testom. Dobiveni rezultat (K-S=0,072, $p=0,00 < 0,05$) upućuje na to da distribucija značajno odstupa od normalne. Iz tog razloga povezanost između straha od kriminaliteta i pojedinih dimenzija prijetnje ispitana je Spearmanovim koeficijentom korelacije. Između straha od kriminaliteta i dimenzije društvene prijetnje dobivena je slaba negativna korelacija ($r_d=-0,206$, $N=475$), no s obzirom da su skale u suprotnim smjerovima (kod dimenzije prijetnje vrijednost 5 označava najnegativnije stavove, a kod straha od kriminaliteta vrijednost 5 označava najmanji strah od kriminaliteta) moguće je zaključiti da osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazuju negativnije stavove povezane s društvenom prijetnjom. Kod dimenzija kulturološke i zdravstveno-ekonomske prijetnje povezanost je statistički značajna, no koeficijent korelacije ukazuje na malu povezanost ($N=475$, $r_k=-0,112$, $r_{zep}=-0,114$).

Tablica 12. Strah od kriminaliteta - Spearmanov koeficijent korelacije

Spearmanov koeficijent korelacije (N=475)	
	Strah od kriminaliteta
Društvena prijetnja	r=-0,206 p=0,00
Kulturološka prijetnja	r=-0,112 p=0,015
Zdravstveno-ekonomska prijetnja	r=-0,114 p=0,013

5. RASPRAVA

Iako već postoje strana, ali i domaća istraživanja o stavovima prema različitim skupinama migranata, poseban doprinos ovog rada ogleda se u činjenici da je ovo, prema dostupnoj literaturi, jedino istraživanje koje proučava povezanost između stavova prema migrantima i straha od kriminaliteta. Temeljni cilj ovog rada bio je ispitivanje stavova opće populacije prema migrantima. Specifičan cilj je bio utvrđivanje povezanosti stavova prema migrantima i određenih socio-ekonomskih obilježja ispitanika, njihovih obilježja osobnosti i iskazane razine straha od kriminaliteta. Svrha istraživanja je doprinijeti razumijevanju stavova prema migrantima. U istraživanju je sudjelovalo 476 ispitanika.

Prva hipoteza (H1) jest da se očekuje postojanje razlika u stavovima prema migrantima. Unutar navedene generalne hipoteze, formirano je 9 specifičnih hipoteza koje se odnose na ispitivana socio-ekonomska obilježja i obilježja osobnosti ispitanika.

Tako hipoteza H1.1 pretpostavlja postojanje razlika u stavovima ispitanika u odnosu na završenu razinu obrazovanja na način da ispitanici sa završenim višim stupnjem obrazovanja iskazuju pozitivnije stavove prema migrantima u usporedbi sa ispitanicima sa završenim nižim stupnjem. Unatoč ranije provedenim istraživanjima u kojima su dobiveni rezultati koji bi odgovarali navedenoj hipotezi (Marieke i Jeni, 2009; Čačić-Kumpres i sur., 2012; Župarić-Iljić i Gregurović, 2013), ista hipoteza u ovom istraživanju nije potvrđena. Navedeno se djelomično može objasniti velikim brojem ispitanika mlađe životne dobi koji su još uvijek u procesu školovanja.

Hipoteza H1.2 odnosi se na razlike ovisno o političkoj orijentaciji ispitanika na način da se pretpostavilo da će ispitanici koji se pozicioniraju na liberalnijem dijelu političkog spektra iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima. Navedena hipoteza potvrđena je u ovom istraživanju, što je u skladu sa istraživanjima brojnih autora (Marieke i Jeni, 2009; Kalebić Maglica i sur., 2018; Conti i sur., 2019).

Hipoteza H1.3 pretpostavlja da će ispitanici koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti iskazivati negativnije stavove prema migrantima. S obzirom da su dobivene značajne razlike na svim dimenzijama prijetnje na način da ispitanici koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti iskazuju negativnije stavove, hipoteza je u potpunosti potvrđena. Iako prethodno provedena istraživanja nisu dala konzistentne rezultate o odnosu religioznosti i stavova prema migrantima (Čačić-Kumpes i sur, 2012; Župarić-Iljić i sur., 2013), rezultati u ovom istraživanju mogli bi se djelomično objasniti procesima nacionalne

homogenizacije u RH nakon Domovinskog rata u kojima se kao društveno poželjni oblici političkog identificiranja ističu religioznost i nacionalni ekskluzivizam (Čačić-Kumpes i sur, 2012).

Hipoteza H1.4 pretpostavlja da će religiozni ispitanici iskazivati negativnije stavove prema migrantima i ista je potvrđena u ovom istraživanju. Osobe koje se identificiraju religioznima postižu više rezultate na svim dimenzijama prijetnje, iako je najveća razlika vidljiva na dimenziji kulturološke prijetnje. To se može povezati s ranije dobivenim rezultatima koji ističu da su pripadnici druge religije (islama) često percipirani kao kulturološka prijetnja zbog potencijalne islamizacije Europe (Baričević i Koska, 2017). Moguće je pretpostaviti da navedenu prijetnju realnijom percipiraju religiozni ispitanici, što bi bilo u skladu s teorijom socijalnog identiteta.

Sljedeća hipoteza (H1.5) pretpostavlja da će ispitanici koji su imali osobni kontakt s migrantima iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima, što bi bilo u skladu s teorijom socijalnog kontakta. Prema navedenoj teoriji ostvaren osobni kontakt između pripadnika različitih etničkih grupa smanjuje negativne stavove jednih prema drugima (Bratt, 2002; Ervasti, 2004; prema Župarić-Iljić i Gregurović, 2013). H1.5 nije potvrđena jer nisu pronađene razlike u stavovima prema migrantima s obzirom na postojanje osobnog kontakta s migrantima. Do istih rezultata u svom istraživanju došli su Župarić-Iljić i Gregurović (2012). Iako grupe nisu jednako zastupljene te je broj onih koji su imali kontakt s migrantima (N=153) znatno manji od onih koji nisu (N=322), moguće je pretpostaviti postojanje negativnih situacijskih čimbenika koji su djelovali prilikom uspostave kontakta, a odnose se na razdoblje izbjegličke krize.

Hipoteza H1.6 pretpostavlja postojanje razlika u stavovima prema migrantima ovisno o regijama stanovanja. Navedena proizlazi iz rezultata regionalnih istraživanja (Vuletić i Pešić, 2017) kojima je potvrđena razlika u stavovima u odnosu na obuhvaćene regije, ali i pretpostavljene razlike u reakciji na priljev migranata ovisno o ekonomskoj i socijalnoj razvijenosti regija unutar RH za vrijeme izbjegličke krize. U ovom radu utvrđena je statistički značajna razlika samo za ispitanike iz Like i Gorskog Kotara, koji u prosjeku iskazuju negativnije stavove u odnosu na ispitanike ostalih regija. Navedeno se može objasniti činjenicom da je ova regija prilično „opterećena“ ilegalnim migracijama iz pravca Bosne i Hercegovine. Unatoč tome, od iznimne je važnosti napomenuti kako je navedena regija najslabije zastupljena ispitanicima (N=7) te se može opravdano postaviti pitanje reprezentativnosti dobivenih rezultata. S obzirom na sve spomenuto, hipoteza se može smatrati djelomično potvrđenom.

Hipoteza H1.7 pretpostavlja da će žene iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima nego muškarci. Takvi rezultati u skladu su sa brojnim istraživanjima (Čačić-Kumpes i sur, 2012; Baričević i Koska, 2017; Kalebić Maglica i sur., 2018), a navedeno je potvrđeno i u ovom radu te muškarci iskazuju negativnije stavove prema migrantima na svim dimenzijama stavova prema migrantima.

Hipoteza H1.8 pretpostavlja postojanje razlika među ispitanicima ovisno o veličini mjesta stanovanja. Obzirom da je dobivena razlika samo u dimenziji zdravstveno-ekonomske prijetnje i to samo između grupe ispitanika čije mjesto stanovanja broji od 10001 do 35000 stanovnika te grupe ispitanika čije mjesto stanovanja ima od 35001 do 100000 stanovnika; moguće je konstatirati da je hipoteza djelomično potvrđena. Iako dobiveni rezultati pokazuju da ispitanici iz većeg mjesta stanovanja iskazuju negativnije stavove prema migrantima u smislu doživljavanja migranata kao zdravstveno-ekonomske prijetnje, navedeno nije u skladu s teorijama prijetnje. One se temelje na borbi za resursima između domicilnog i migrantskog stanovništva, čime se pretpostavlja postojanje negativnijih stavova u mjestima gdje su resursi teže dostupni, odnosno na području manjih gradova Hrvatske.

Hipoteza H1.9 pretpostavlja da će ispitanici koji su se u svom formalnom ili neformalnom obrazovanju susreli s temom migranata iskazivati pozitivnije stavove prema migrantima. Navedena hipoteza u potpunosti je potvrđena te ispitanici koji se nisu susreli s temom migranata kroz obrazovanje češće doživljavaju migrante kao društvenu, kulturološku i zdravstveno-ekonomsku prijetnju.

Hipoteza H2 pretpostavlja postojanje povezanosti između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima. Očekivalo se da će osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazivati negativnije stavove prema migrantima. Analizirana je povezanost stavova prema migrantima na sve tri dimenzije prijetnje, no najjača povezanost dobivena je između straha od kriminaliteta i dimenzije društvene prijetnje, iako je i kod dimenzija kulturološke i zdravstveno-ekonomske prijetnje ona statistički značajna, no vrlo slaba. Najočitija poveznica između promatranih pojmova očituje se u percepciji prijetnje kod stavova, odnosno percepciji opasnosti kod straha od kriminaliteta. Oba pojma temeljena su na individualnoj procjeni pojedinca, a ne na realnoj i objektivnoj procjeni. S toga nije iznenađujuće da ispitanici koji u većoj mjeri doživljavaju određene situacije ugrožavajućima, istodobno imaju negativnije stavove prema migrantima temeljene na vlastitoj procjeni prijetnje.

6. ZAKLJUČAK

Mnoge su se promjene dogodile u protekloj polovici stoljeća kao posljedica migracija, kako u Europi, tako i u svijetu. Migracijski procesi sve su intenzivniji; etničko, vjersko i sociokulturno podrijetlo migranata sve raznovrsnije, a izazovi koji ih prate sve kompleksniji. Iako Europa još trpi posljedice velike izbjegličke krize iz 2015./2016., treba napomenuti da s njenom tzv. stabilizacijom ne treba očekivati stagnaciju ili smanjenje broja migranata na području Europske unije, ali ni u Hrvatskoj. Čak štoviše, prema određenim procjenama, u sljedećih 30 godina broj migranata u svijetu mogao bi se udvostručiti. Obzirom da sve više emigranata iz politički nestabilnih i ratom pogođenih područja za svoje željeno odredište odabire brojne europske države, za očekivati je značajan porast istih na području Europe u bliskoj budućnosti. Govoreći specifično o Hrvatskoj, moguće je očekivati porast broja migranata u 3 kategorije: 1) imigranti kao državljani trećih zemalja koji će u Republiku Hrvatsku dolaziti u okviru radnih migracija, 2) državljani trećih zemalja koji će u Republiku Hrvatsku dolaziti u okviru obveza koje je Hrvatska preuzela u odnosu na zbrinjavanje izbjeglica u sklopu kvota Europske unije, 3) oni koji dolaze u okviru obveza koje proizlaze iz poštivanja ustavne obveze na pružanje utočišta osobama koje su proganjane u svojim zemljama podrijetla. Sve navedeno upućuje na potrebu za većim brojem istraživanja stavova javnosti jer upravo rezultati takvih istraživanja doprinose kreiranju i implementaciji kvalitetnih migracijskih politika i posljedično uspješnoj integraciji migrantskog stanovništva.

Rezultati ovog istraživanja upućuju na to da postoje razlike u stavovima prema migrantima s obzirom na različita socio-demografska obilježja ispitanika. Konkretno, migrante kao društvenu, kulturološku i zdravstveno-ekonomsku prijetnju češće percipiraju muškarci, ispitanici koji se identificiraju desnom političkom orijentacijom, religiozni ispitanici, oni koji pridaju veću važnost religioznosti/duhovnosti te oni koji se u svom formalnom ili neformalnom obrazovanju nisu susreli s temom migranata.

Između straha od kriminaliteta i stavova prema migrantima dobivena je slaba, ali statistički značajna povezanost. Od promatranih dimenzija prijetnje, najveća korelacija dobivena je između straha od kriminaliteta i dimenzije društvene prijetnje. Iako je povezanost slaba, moguće je zaključiti da osobe koje iskazuju veći strah od kriminaliteta iskazuju negativnije stavove prema migrantima kao prema društvenoj prijetnji.

Za buduća istraživanja bilo bi potrebno dublje proučiti povezanost između religioznosti i stavova s obzirom da istraživanja ne daju konzistentne rezultate te su rezultati

ovog istraživanja u suprotnosti sa religijskim načelima poštovanja bližnjega, pomoći u nevolji i sl. Dodatna istraživanja potrebna su i kako bi se objasnio odnos kontakata s migrantima i stavova prema njima. U tu svrhu učinkovitim bi se mogla pokazati kvalitativna istraživanja. Navedeni rezultati ukazuju na potrebu kontinuiranog informiranja javnosti o temi migranata i podizanja svjesnosti o problemima migracije i integracije migrantskog stanovništva.

7. LITERATURA

1. Andjelic, N. (2019). Some Political, Security and Legal Challenges: Dilemmas of Minority Issues in Europe. *Forum za sigurnosne studije*, 3 (3), 138-166.
2. Baričević, V., Koska, V. (2017). *Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
3. Benčić, S., Bosanac, G., Miletić, G., Parić, A., Župarić-Iljič, D. (2006). *Azil u Hrvatskoj: Integracijske politike*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
4. Conti, N., Di Mauro, D., Memoli, V. (2019). Citizens, immigration and the EU as a shield. *European Union Politics*, 20 (3), 492-510. doi: <https://doi.org/10.1177/1465116519834648>
5. Čačić-Kumpes, J., Gregurović, S., Kumpes, J. (2012). Migracija, integracija i stavovi prema imigrantima u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 42 (3), 305-336.
6. De Coninck, D. (2019). Migrant categorizations and European public opinion: diverging attitudes towards immigrants and refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-17. doi: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1694406>
7. Doležal, D. (2009). Razumijevanje straha od kriminaliteta. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45 (2), 55-68.
8. Ercegovac, M. (2014). Strah od kriminaliteta i religioznost (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
9. Esterajher, J. (2015). Iskustva zbrinjavanja prognanika i izbjeglica i suvremena izbjegličko-migrantska kriza u Hrvatskoj. *Političke analize*, 6 (23), 15-22.
10. Friganović, M. (1989). Migracije kao konstanta geoprostora. *Acta Geographica Croatica*, 24 (1), 19-29.
11. Gregurović, S. (2020). Katolička crkva i migranti: prema prihvaćanju multikulturnoga modela integracije migranata. *Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 75 (1), 77-91. doi: <https://doi.org/10.31337/oz.75.1.6>
12. Kalebić Maglica, B., Švegar, D., Jovković, M. (2018). Odnos osobina ličnosti, efekta okvira i stavova prema migrantima. *Društvena istraživanja Zagreb*, 27 (3), 495-517.
13. Lalić Novak, G., Giljević, T. (2019). Pravno i institucionalno uređenje integracije migranata u Republici Hrvatskoj – prema europskom modelu. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 10 (1), 163-184.

14. Lalić Novak, G., Kraljević, R. (2014). *Priručnik za edukatore: Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina migranata*. Zagreb: Hrvatski Crveni križ.
15. Marieke, K., Jeni, K. (2009). Understanding Attitudes Towards Migrants A Broader Perspective. *Human Development Research Paper (HDRP)*, 53. Preuzeto s: https://mpira.ub.uni-muenchen.de/19236/1/HDRP_2009_53.pdf (10.08.2020.)
16. Meško, G., Farrall, S. (1999). The social psychology of the fear of crime: A comparison of Slovenian, Scottish and Dutch local crime surveys. *Croatian Review of Rehabilitation Research*, 35 (2), 155-159.
17. NCP EMN-a Hrvatska (2019). *Godišnje izvješće za 2018. godinu o migracijama i azilu u Hrvatskoj: Nacionalno izvješće 2. dio*. European Commission. Preuzeto s https://emn.gov.hr/UserDocsImages/EMN_izvjesca/Godi%20A1nje%20izvje%20%20A1%20C4%2087e%20o%20migracijama%20i%20azilu%20za%20Republiku%20Hrvatsku%20za%202018.PDF (23.07.2020.).
18. Nejašmić, I. (2014). Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa. *Migracijske i etničke teme*, 30 (3), 405-435. doi: <https://doi.org/10.11567/met.30.3.6>
19. Special Eurobarometer 469 (2018). Integration of immigrants in the European Union – Report. doi:10.2837/918822
20. UNHCR (2009). *Zaštita izbjeglica i uloga UNHCR-a*. Zagreb: Predstavništvo UNHCR-a u Republici Hrvatskoj. Preuzeto s https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2017/08/zastita_izbjeglica.pdf (23.07.2020.).
21. UNHCR (2018). Izvještavanje o migracijama i izbjeglicama – preporuke za novinare. UNHCR. Preuzeto s http://ba.one.un.org/content/dam/unct/bih/PDFs/UNHCR/Reporting%20on%20Migration%20and%20Refugees_BHS.pdf (23.07.2020.).
22. van der Wurff, A., van Staaldouin, L., Stringer, P. (1989). Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *The Journal of Social Psychology*, 129 (2), 141-160. doi:10.1080/00224545.1989.9711716
23. Vuletić, V., Pešić, J. (2017). Utjecaj migrantske krize na lokalne zajednice u Srbiji i na mogućnosti za integraciju migrantske populacije. *Forum za sigurnosne studije*, 1 (1), 44-72.
24. Vurnek, D., Bengez, A., Perkov, M. (2018). Sigurnosni aspekti migracija. *Acta Economica Et Turistica*, 4 (2), 157-180. doi: <https://doi.org/10.1515/aet-2018-0011>
25. Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. *Narodne novine*, 70/15

26. Župarić-Iljić, D., Gregurović, M. (2013). Stavovi studenata prema tražiteljima azila u Republici Hrvatskoj. *Društvena istraživanja Zagreb*, 22 (1), 41-62.